

Ovu knjigu je darovao
Institutu „Ivan Antunović“
JAKOV KOPILOVIĆ,
pjesnik i profesor

PETAR PEKIĆ

CAR JOVAN

EPSKA PESMA U DESET PEVANJA

SUBOTICA
ŠTAMPARIJA FISCHER I KRAUSZ, SENOJE ULICA 12.
1927.

INSTITUT „IVAN ANTUNOVIĆ“

Bg:

SUBOTICA

KNJIŽNICA „IVAN KUJUNDŽIĆ“

PREDGOVOR

Ove godine se navršuje četiristotinita godina od smrti Cara Ivana ili Jovana Nenada čija uspomena još i sada živi u našem narodu. Plemenita misao i žarki patriotizam su potakli ovdašnje naše rodoljube, da na najsvječaniji način proslave obletnicu smrti tog narodnog heroja. Ta pohvalna akcija je naišla na oduševljeni odziv u celoj državi. Iz sviju krajeva stižu novčani prilozima za podizanje veličanstvenog spomenika tom ideologu sloge i jedinstva. Ali taj pokret nije našao samo gorljivih pristaša već i ogorčenih protivnika. Gotovo svagde se raspalila žestoka diskusija o Caru Jovanu i njegovu delovanju. Naravno da oni najviše govore koji o njemu najmanje znaju. Ta žalosna pojava me potiče da napišem ovaj predgovor u kojem ću se ukratko pozabaviti onim izmišljenim ili neobrazloženim tvrdnjama sa kojima se propagira protiv pomenute proslave.

Ko je bio taj Car Jovan? Šta je on zapravo učinio? Da li on zaslužuje uopće kakvu proslavu? Takvim i tima sličnim pitanjima nam se obraćaju oni koji ne znaju istoriju, ali koji suviše znaju deklamovati protiv

te nacionalne proslave. Na to neka im odgovori sama istorija.

Posle muhačke bitke i smrti Ljudevita II., Madžarska, uništena i bez zakonitoga vladara, postade plenom Turaka i za vladom pohlepnih velikaša. U tom općem rasulu podignu se Ferdinand i erdeljski vojvoda Ivan Zapolja kao pretendenti na madžarski presto. Tu priliku iskoristi i Car Jovan. Mnogo se govorilo da je bio potomak bizantijskih vladara što dakako nije dokazano, a nije ni potrebno da se dokazuje, jer čoveka ne karakterizuje rod već rad. Vele da je bio pobožna života, pothvatna duha (što dokazuju i njegova dela), crnomanjast i da je svojom pojavom svakoga osvajao. On okupi oko sebe Slovene u Bačkoj i Banatu, uređi dobro disciplinovanu vojsku jaku do 15.000 (po nekima 20.000) boraca i prvi osnuje slavensku državu na teritoriji današnje Vojvodine.

Ima intelektualaca koji tvrde da njegova država nije mogla biti stabilna, jer, vele, nije imao uređenu vladu i jer je svoju vojsku izdržavao većinom pljačkom i otimanjem poseda svojih protivnika. Istina da nije imao ministarstvo vera, socijalne politike i t. d. jer ih ni u drugim državama nije bilo, ali je imao jaku vojsku, a vojska je u ono vreme bila glavni islon svih vladara. Ko je imao jaku vojsku, taj je igrao glavnu ulogu na pozornici tadašnjih događaja. Što se pak tiče pljačke i otimanja, moramo znati da je to bio vek Borgia i Machiavellia kad se baš nije biralo sredstvo da se dodje do vlasti. U to vreme je veliki deo Evrope

pustošio rat sa svim svojim grozotama, a u ratu je, kako znamo, uvek važi'o pravo jačega. *Nulla salus bello*, veli Virgil (*Aen. XI. 362*). Taj žalostan fakat ni u skoroj prošlosti nije demantovan, naročito ne u Srbiji gde austrijanci i Bugari nisu bili baš vrlo učtivi prema Srbima.

Isprva je svu svoju silu upotrebio protiv Turaka, jer namera mu je bila da se sjedini sa južnim Slavenima i osnuje veliku slavensku državu. Posle se pak okrene i protiv Zapolje, potuče mu u više navrata silne vojske pod zapovedništvom Petra Petrinjia i drugih. Videći da mu Car sve opasniji postaje, Zapolja sakupi veliku vojsku da jednim mahom uništi moć Carevu. U odsudnoj bitci kod Sedija, koja se zbila 15. jula 1527. godine, Careva vojska pretrpi poraz. Ali taj poraz ga ni malo ne smete, jer se nečuvenom brzinom stade pripremati za dalja vojevanja. No to mu zapreči atentator koji ga iz zasede rani tako da posle nekoliko dana preminu. Po njegovoj smrti se raspade njegova država.

Neko će možda reći: Ko je priznao njegovu državu? — Istorija. On je vladao gotovo nad celom teritorijom današnje Vojvodine, imao je vladalački uredjeni dvor, primao i slao poslanike i t. d. Veliki organizator, vešt vojskovođa, on je kao osnivač nove države za godinu dana svoga vladanja učinio toliko koliko je za to vreme moguće bilo učiniti.

Mnogima nije toliko kriv ni Car Jovan koliko im je krivo što će, vele, to biti čisto srpska proslava. Neozbiljnost takve primedbe ne bi zaslužila nikakvu paž-

nju da joj razlog nije u fanatičnoj mržnji protiv Srpstva. No tu mržnju bar ovom prigodom nije trebalo tako demonstrativno očitovati, jer ova će proslava biti čisto narodna i državna, kao što je i pravo. Napokon prepostavimo da bude srpska. Šta onda? Na taj bi način Srbi širili Srpstvo na račun Hrvatsva, reći će neko. Takav je odgovor lakomislen i neozbiljan. Ja ću o tome sasvim drukčije zaključiti. Ja naime smelo tvrdim da se ni jedan svestan Slaven ne sme tudjiti od te proslave, pa ni onda, prepostavimo, ako bi ona imala biti samo srpskoga ili samo hrvatskoga karaktera. Ako neko prisustvuje srpskoj ili hrvatskoj proslavi, to još ne znači, da će isti postati pravoslavni Srbin ili katolički Hrvat. Zato uzajamna ljubav treba da nas podstiče da se u općim stvarima slažemo, potpomažemo i jedni druge dižemo, a pri tome svaki može ostati vrlo dobar Srbin, Hrvat, Jugosloven pa ako hoće i Bunjevac.

Na žalost vidimo, da je kod nas politička borba raspalila i plemensku mržnju. Čovek se upravo razočara kad posmatra sadašnje nezdravo naše stanje. Gde je ona sloga i bratska ljubav iz 1918., 1919. i 1920. godine? Gde je ona iskrenost i medjusobno poverenje?! Mesto svega toga vlada razdor, mržnja, osveta i t. d. Dokle i kamo ćemo tako? To pitanje straši svakog rodoljuba. Vreme je, dakle, da se složimo bar u stvarima koje se tiču naše nacionalne časti. Proslava Cara Jovana je najzgodnija prilika za manifestaciju naše narodne svesti. Složimo se svi bez razlike vere i poli-

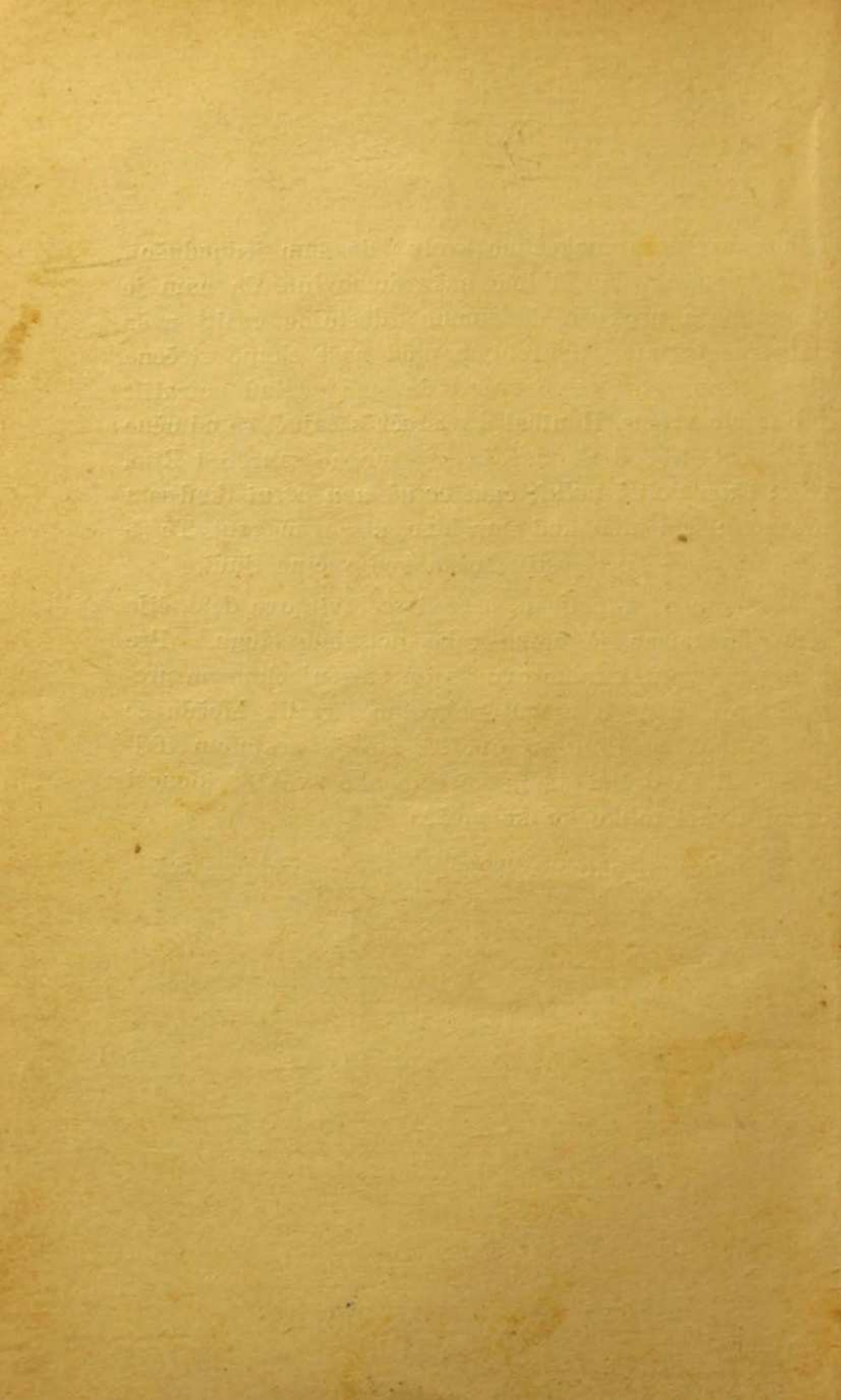
tičkog uverenja; pokažimo svetu da smo jednodušni, da smo braća, da ljubimo našu domovinu, da nam je draga naša prošlost, da znamo dostojno ceniti naše najveće svetinje. Upotrebimo plod naše skupo stečene slobode pa se ne ćemo kajati da smo uzalud potratili prohujalo vreme. Hanibal u nesreći, sećajući se odlučne svoje pobede kod Cannae, kad je mogao zauzeti i Rim, reče: *Cum potui, nolui; cum volui, non potui* (kad sam mogao, nisam hteo, kad sam hteo, nisam mogao). To je okrutna istina prošlosti možda kod većine ljudi.

Ja sam na istorijskoj osnovi sastavio ovo delo, čija temeljna misao je nama tako potrebna sloga. Pre štampanja sam ga dao ovdašnjim stručnjacima na pregled koji su se o njemu pohvalno izrazili. Možda će mi se ipak nečemu prigovoriti, što je uostalom najlakše, ali ja držim da je korisno ako svaki pridonosi općoj stvari toliko koliko može.

Subotica, 1. oktobra 1927.

Petar Pekić

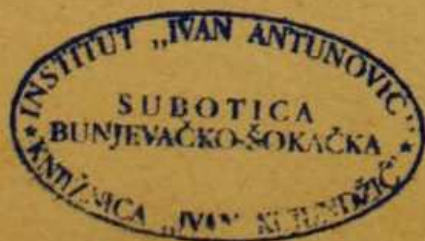

PEVANJE PRVO

Uvod. Brzo širenje turske vlasti. — Bitka na Marici. Bitka kosovska. — Nesloga medju kršćanskim narodima. Pogibija na muhačkom polju.

Opevati slavu dičnoga junaka
Kaliopo bajna, želja mi je žarka,
I zanosom pesme istaknuti orne
Sve što uspomenu večitu mu krasi.
Premda iz svih mojih nastojat ću sila
Da ljubavi žarom pesma mi opojna
Neumrle slave bude mu dostojna,
Da l'će, Kaliopo, slabost moga glasa
Izvršiti moći zadaću tu časnu?
O da mogu reći od srea birane
Izraziti čuvstva kojim su pisane!
Ako već potpuno predstavit ih neće,
Al' svaki će možda razumeti moći
Sve što one hoće, a ne mogu reći,

Sav svet potvrdjuje da je more tuge
Trudnom čovečanstvu nesloga nanela.
Koliko bi jada, nevolje i bede
Rod ljudski minulo da nje nije bilo!
Na te reči može sa pravom se reći:

Društvenim ranama nesloga je kriva.
 Kao čovečanstvo ona je već stara,
 Gde kod se pojavi, svud ruši, razara,
 A njena moć kobna ko munja se širi.
 Priroda je nama luč razuma dala,
 Da na stazi žića bude nam vodilja;
 Ona u radosti povećava draži,
 U nesreći tugu neminovnu blaži.
 Čovečjega roda mnogi vrli sinci
 Njome proslaviše potomstva im pozna;
 Oni vele jasno šta se potić može
 Kad se ljudi ljube i lepo se slože.

Tebi se obraćam, rode moj viteški,
 Koji osim sloge svakog imaš blaga,
 Da vidiš kakvu je slavu, čast i diku
 Slogom, divnom slogom i junaštvom silnim
 Car Jovan stekao u životu svome.
 Lavljom srčanošću u bezbroj bitaka
 Svoje protivnike od obori brojne
 Da po tom brzinom dosad nečuvenom
 Osnuje državu veliku i jaku.
 Junaštvo mu vojsku primami odanu,
 Dobrotom je ljubav stekao svestranu;
 Svojima prijazan, dušmanima strašan,
 On je pravičnosti uzor bio pravi,
 On je pridigao pogaženu rajū:
 Svojim je delima dao svome rodu
 Najsvetive blago, dao mu — slobodu.

On pobedonosnu desnicu mu diže
 U doba kada je naroda mu zemlje
 Žalosti najveće zastirala tama,
 Osmanlije ljute svud ih pritisnuše,
 Prizor, tužan prizor svagde se vidjaše,
 Na stotine leta to nesretno stanje
 Širilo se bilo u daleke strane:
 Već pričinilo se da j' u toj propasti
 Kršćanstvu celomu zapadalo sunce,
 Plač, vrisak i jauk nebu se dizaše,
 Al za sve te vaje, za sve te vapaje
 Ohola Evropa ništa ne hajaše!

Tko je, tko je uzrok toj bedi kršćana?
 Uzrok svojoj bedi kršćani su sami,
 Negda za krst časni sa zanosom brojne
 Do Jerusalima dizali su vojne,
 A sad razdor kleti medju njima vlada:
 Dok oni sramotno medj sobom se mraze,
 Po svetome krstu nevernici gaze.

Otkada se Osman osilio grozni,
 Ta nesreća tužna počinje kršćana.
 Oh! tko će te jade opisati moći!
 Prizor nevidjeni, pokolj nečuveni
 Užasnom brzinom sve više si šire,
 I pojmit je strašno da te bede krajne
 Samo su početak nevolje vernika!
 Njih, ma da plaćući svi pomoći traže,
 Nitko već ne čuje, nitko ne pomaže.

Horde strahovite silnoga Orkana
 Divljim letom lete kroz Anatoliju,
 Za njima se požar do nebesa diže,
 Plač i jauk vrišti porobljene raje.
 Plamen, dim pakleni u prah pretvaraju
 Nesretnih kršćana kuće i ognjišta,
 A potom pustošu i kravavu polju,
 Razjareni Turci tužnu raju kolju,
 Miuče i mrevare il' u ropstvo gone,
 Zastrašenoj majci otimaju decu
 Da od njih odgoje divlje janjičare, ¹⁾
 Koji će, širići grozote najgore,
 Protiv krvi svoje ljuto da se bore.

Orkan nebrojeno sakupi junaka
 I sa trašnom vojskom kao vihor silni
 Pade pod Nikeju i Nikomediju
 Te ih svom žestinom opsedati stade.
 Vatrenih Turaka napad za napadom
 Razbija se grada o bedeme tvrde.
 Besan Turčin s nova napadati stade,
 Al' potučen, klonut, pod zidine pade.
 Osramoćen misli da se već povlači,
 Kad u zadnjem času izdajnik se javi
 U nadi da će ga Turci da nagrade,
 Dušmanima svoju državu izdade.

1) Orkan (1326—1359) je prvi ustrojio vojsku janjičara

I tako padoše ta dva slavna grada,
 A izrod prokleti, izdajica grdni,
 Po zasluži platu primio je pravu
 Od turskoga mača izgubivši glavu.

Bizantijsko carstvo, negda tako silno,
 Od potresa toga sušiti se stade.
 Pod vlast Osmanlija zemlje mu prostrane
 Tvrđi grad za gradom, kraj za krajem pade.
 Sulejman pokori skoro svu Trakiju,
 A sin njegov Murat u krvavu boju
 Osvoji Jedrene na Marici hladnoj
 I u njem podiže prestolnicu svoju.
 Ne beše na svetu takvoga junaka
 Koji bi Muratu na put stati smio
 Osim jedinoga Vukašina kralja.

Vukašin sa vojnom pohodi ga slavnom,
 Na Marici vojsku rastepe mu silnu,
 Al pobjede svoje rano mu veselje
 Početak je tužni nesreće nam velje.

Sada sudbonosni nastupaju dani,
 Sada se konačno ima da odluči
 Propast Muslimana il propast kršćana,
 Dve ogromne vojske na Kosovu ravnom
 Za odsudnu bitku razvrstane stoje.
 Već glas trublje javlja sukob strahoviti,
 Potocima krvca počinje se liti:
 Nasta rika divlja; nasto grdno klanje:

U tome pokolju ne može se znati
 Niti tko napada, niti tko se brani,
 Nit se zna pobeda na čijoj je strani!

Najzad sreća ratna krišćanima pridje,
 Al' s izdaje crne sva vojska vernika
 Umire, al' časno, na tom razbojištu
 Na kome je srpsko zakopano carstvo.

U zanosu svome Osmanlije gorde
 Zaletajući se ko zmajevi ljuti,
 Brojnih kraljevina silu oboriše,
 Sela i gradove mnoge propališe,
 Svojim džamijama crkve pretvoriše.
 Gde god harajući Turci se ustale
 Svagde pogaženi cvet prosvete vene,
 Pravda se zatire, a divljaštvo širi.
 U crno zavita, tužna raja vrišti,
 Al' za pomoć svoju već uzaman viče,
 Jer što istok pati, što narodi cvile
 I što obzor celi od ognja se žari
 Kršćanska Evropa ništa već ne mari!

Gde su, gde su sada ti heroji slavni
 Koji su križarske predvodili vojne
 I s milijunima za krst časni pali?
 Gde su ti kraljevi, gde su pape svete
 Koje su vernike slali da pobede
 Isusove vere dindušmane klete?

Ta već ni ne treba da ih oni traže
 U pustinji suhoj Palestine žarke:
 Razjaren im Turčin na kapiji lupa!...
 Al' zaman, već zaman svaki ih doziva,
 Na takav se vapaj nitko ne odziva:
 U krvi ogrezla nesretna Evropa
 Takovih sinova sada više nema.

Ma da već u borbi polumesec tamni
 Sve žešće udarce kršćanstvu zadaje,
 Na sramotu svoju, zapad prosvetleni
 Porobljene braće ne čuje vapaje.
 Zbog nesloge kobne, on po razbojištu
 Stotinama leta u krvi se kupa.
 Po njem fanatičnom mržnjom na sve strane
 Kršćani kršane biju i tamane.
 Tko je junak onaj koji sve sokoli
 I. neustrašivo, pod oklopom bojnim,
 Mirandole tvrde zidinama leti?
 Julije ¹⁾ se drugi taj oklopnik zove
 I vidljiva glava crkve Isusove.
 Mesto da u duhu svetog evandjelja
 Na mir, ljubav, slogu rod ljudski poziva,
 On oružjem britkim u bezbroj bitaka

1) Papa Julije II. se mnogo borio protiv Francuza. Sam lično je vodio opsadu Mirandole, učestvovao u mnogim borbama tako da u jednoj bitci Bayard umalo što ga nije uhvatio. — Tako je bio oduševljen za svetske, naročito pak za vojne stvari, da je u lateranskom koncilu 1512. prvo dao pročitati uslove primirja sa Francuzima pa zatim prešao na teološka pitanja.

Krv svojih vernika potokom proliva.
 Neslomive volje, ratoborne čudi,
 On se skoro uvek vojnama zanima
 A da u pothvatu ne promaši cilja,
 I protiv kršćana tursku¹⁾ pomoć prima!

Videć svete crkve dušmani zakleti,
 Da j'Evropa cela rastrovanog stanja,
 Mišljahu sa pravom da je došlo doba
 Za ratove nove, nova osvajanja.

Za vreme vladanja cara Sulejmana,
 Po turskome carstvu nastala žurba tajna;
 Širom carevine zla slutnja zavlada
 Da će požar rata buknut iznenada.
 I što se čekalo, to se dočekalo.
 Sulejman sakupi strahovitu vojsku
 I prema Ugarskoj podiže je ravnoj,
 Da je upropasti pa da celog sveta
 Pokori države dosad nepokorne.
 Na glas taj Evropa sva se zaprepasti,
 A Mađarska, videć nesreću joj krajnu,
 Za obranu svoju sprema se očajnu.

Na mohačkom polju sa žestinom silnom
 Dve se protivničke sukobiše vojske.
 Otpočne se borba sile nejednake,

1) Isti Julije II. je primio u Bologni mletečku vojsku kojoj je bilo mnogo Turaka.

Ali, zbog ogromne nadmoći Turaka,
 Nakon kratkotrajnog i najljućeg klanja,
 Satrvena pade sva madžarska vojska,

Muhačkoga polja pogibija strašna
 Madžarskoj udarac samrtni zadade;

Ona, iznemogla, pogažena, klonu
 I ropstva turskoga u okove pade.

U raspadu tome samo se jedino
 Srbi i Hrvati ko lavovi bore,

Oni se u turske zaletaju strane

I junaštvom svojim prava čuda tvore.

Da li će i oni, bez skore pomoći,

Toj nadmoćnoj sili odoleti moći?

PEVANJE DRUGO

Begunci. Jovan Crni. Njegov govor u utecaj govora na narod.
Ratno veće. Provala Turaka u Bačku. Pripreme za otpor.

Kob što beše pala na mohačko polje
Nad Ugarskom svoja strašna širi krila.
Noć potištenosti, straha i očaja,
U kojoj se pati, uzdiše i zdvaja,
Noć teskobe, vriska, plača i vapaja
Svojim velom crnim sve grozote spaja.
U toj neizmernoj propasti se čini
Da samrtno zvono čovečanstvu zvoni,
Da zemlja propada, da nebo se ruši:
Slom jednog naroda sve nevolje radja.
Oh! kakve se, kakve, vidjaju povorke!
Ljudi, žene, starci, obitelji cele
Koje ostaviše tiha im ognjišta,
Nevoljne i vajne, gladne i umorne
U tudjinskoj zemlji traže zakloništa.
Oborene glave, hodom nesigurnim,
Ti begunci idu neznajući kuda.
Daleko, daleko od svog zavičaja,
Svud je njima zima, svud je za njih tama;
Ma gde oni bili, istom okrutnošću
Progonstva teškoga sudbina ih slama.

Mukom, zadnjom mukom muškarci se trude,
 Da u milim svojim tračak nade bude,
 Tračak nade što, vaj! nemaju ni sami.
 Dok oni nastoje, da ih teše, mire,
 Žene im nariču, a deca im cvile.
 Bez ikakve nade, bez ikakva cilja,
 Oni idu, idu sve dalje i dalje:
 Po ceo dan hode kud ih oči vode.
 Korenjem se hrane, rosicom žedj gase,
 Sunce ih celiva, nebo ih pokriva
 Kad od klonulosti na zemljici leže:
 O jao onima, sto put jao svima
 Koji od Turaka progonjeni beže!

Kraj Zabatke grada ima jedna bašta
 Prirode lepotom divno ukrašena,
 U sredini bašte palače se diže,
 A oko nje cveće raznovrsno miri.
 U veselju svome, ptice milopojke
 Mioglasom pesme neprekidno poje.
 U tome su kraju sjaj, raskoš, obilje
 Usredotočili sve dražesti svoje.
 U odaji sjajnoj te palače krasne
 Zaronjen u misli mrki junak sedi.
 Od bola je svoju oborio glavu,
 Ozbiljno mu lice oblak tuge mračni;
 Slomljen, nepomičan, on mramorkom šuti.
 Taj mir tajanstveni, tu tišinu nemu,
 Kad-kaa prekidaju teški uzdisaji:

Tronuta junaka smrtna tuga davi,
 Njega, zbog ljubavi pune svetog žara,
 Koja za Slovenstvo u sreću mu gori,
 Naroda svojega nesreća obara.
 Vidi zbilje krute sve strahote krajne,
 Vidi, vaj! da rod svoj već izdiše mio,
 Vidi . . . al i smrti otet bi ga htio!
 Napokon iz neme žalosti se prene
 Pa dozove Slavka svoga doglavnika
 I glasom ozbiljnim reče mu sledeće:
 „Pošlji hitre sluge do Rajka Čelnika,
 Subote Vrlića i Deli Radića
 Da u ime moje pozdrave ih lepo
 I zamole smerno, da, zbog važnih stvari,
 Meni, što god brže, u posetu dodju.
 Po tome pozove još jednoga slugu
 I nalog mu daje da svi stanovnici
 Sa svim beguncima okoline cele
 U središtu grada sakupe se hitno.

Nedugo je zatim potrajalo vreme,
 Na trgu prostranu, usred bela grada,
 Silna se množina sakupila sveta.
 Medju narod tada Crni Jovan stupi
 I ovako njemu govoriti stade:
 „Ljudi, braćo draga, nesreća užasna
 Što zemlju nam čeka, svakome je jasna,
 Jer nama se Turčin približava kleti,
 A od njega, braćo, znamo šta nam preti.

Voć se besan Turčin grozničavo sprema
 Da po zemlji našoj pustoši i pali,
 Da otima naše sinove nejake
 I da nam ih šalje kao janjičare,
 Da sramoti žene i kćeri nam krasne,
 Da mukom stečeno uzme nam imanje,
 Da navek uništi sve što nam je drago,
 Da silom satare našu veru svetu,
 Da nam od crkava džamije pretvori
 I da po tom, možda, život nam poštedi,
 Život koji, braćo, od smrti je gori.
 Tko bi izmedju vas — taj neka se javi —
 Tko bi tu nesreću dočekati htio?
 Takva nečoveka medju vama nema.
 Ako dakle, braćo, od srea želite,
 Da vas, mile vaše, ta nesreća mine,
 Onda drugog spasa ne može nam biti
 Nego da svi, braćo, oružjem u ruci,
 Ne žaleći krvcu za slobodu liti,
 Krvoličnom zmaju zakrčimo puta.
 Naš pothvat junački, sigurno vam tvrdim,
 Ni u kom slučaju nesretan bit neće,
 Jer bez borbe, braćo, sve smo izgubili,
 A borbom ponovo sve možemo steći.
 Oružja imamo svih vrsta dovoljno,
 A vi, braćo draga, za spas svoga roda,
 Budite od sada boreći osvjetnici.
 Jest, uzmimo puške, sablje okovane,

Započnimo odmah i bez odlaganja
 Borbu za krst časni i slobodu zlatnu.
 Srbijanci mnogi, naša braća draga,
 Svaki dan na našu pridolaze stranu,
 A iz naših će se sakupit krajeva,
 Kako sam uveren, vojska tako brojna
 Da će naša svagde biti sreća bojna.
 Pomislimo k tome da mi nismo sami,
 Na Turčina mnogi narodi se dižu;
 Hrvati mu ranu sve veću zadaju,
 S njime ogorčeno Perzija se bori,
 Arapi ga biju, a car Karlo Peti
 Osmanovoj moći uništenjem preti.
 Ustanimo zato na noge junačke,
 Poletimo, braćo, jugu slovenskome;
 Tamo su živeli i tamo umreli
 Hrabri ubojnici, naši oci slavni;
 Tamo braća naših žive milijuni,
 S njima sjedinimo silu nam ubojnu:
 Otmimo Turčinu što je naše bilo.
 Sad, u ime božje, u boj ići valja!
 Svaki tko god, braćo, junakom se smatra,
 Neka mene sledi! Smrt Turčinu kletom!
 Sa nama je pravda! mi ne damo svoje!
 U boj, u boj, braćo! u Hristovo ime!
 U boj za krst časni i slobodu zlatnu!
 U boj! i nama će Bog pomoći sveti
 Pa će skoro Turčin potučen bit kleti.“

Jedva Jovan Crni govor svoj završi,
 U narodu žamor veliki zavlada;
 Vidljivi znak beše da njegove reči
 U svačiju dušu prodrle su bile.

Gradjanima svima razvedre se lica,
 Begunci, pre tužni, postali su orni
 I, što zadivljuje, borci ratoborni.
 Vatra domoljublja srca im raspali.
 Tu se šali, kliče, veselo se zbori,
 Doista je čudna promena ta nagla:
 Gde se pre plakalo, sad se pesma ori!
 Ta radost, taj zanos, to oduševljenje
 Neodovoljivom se željom pretvoriše:
 „U boj na Turčina!“ grmi na sve strane.
 Nikada na svetu još vojska ni jedna
 Nije tako bila turske krvi žedna.

Videć Jovan Crni, da s početka rada
 Njegova se lepo ispunjava nada,
 Svojim junacima nalog hitan izda,
 Da u vojsku svoju ove borce prime
 I naoružaju oružjem ubojnim.
 Po tome u svoju palaču se vrati.

Vrlo kratko vreme beše potrajalo,
 Kad Rajka Čelnika sluga mu najavi.
 Sa Rajkom zajedno u odaju stupi
 Fabijan Literat fratar franciskanac,

Za njim Deli Radić i Subota Vrlić.
 Svi se sa Jovanom bratski pozdraviše.
 U raskošnom dvoru na meke dušeke
 Ti gosti odlični redom posedaše.
 Zatim Jovan Crni, videć okupljene
 Oko sebe svoje najbolje junake,
 Većanje je ratno s njima započeo.
 „Braćo draga, reče glasom ushićenim,
 Prema rodu svome ljubav nam je ista,
 Pa mislim, da ćemo, kao ljubav jaku,
 Imat prema njemu i dužnost jednaku.
 Priliku kod danas još imali nismo,
 Da tu ljubav, dužnost nama svima svetu,
 Ne samo rečima dostojno cenimo
 Nego i delima, braćo, potvrdimo.
 Turčin domovinu napada nam dragu,
 Pleni, pljačka, ruši, narod nam ubija,
 Dignimo se, braćo, na toga krvnika,
 Pozovimo narod na obranu svoju:
 O kako je, braćo, ta zadaća časna!
 Ta obrana zato slobode je slavna
 Što j' od svih dužnosti ona, braćo, glavna.
 Ja već priličan broj imadem vojnika,
 Ali mi je pomoć vaša potrebita,
 Da na Turke, braćo, složno udarimo.
 Eto to je predlog što vam ja predlažem,
 Recite mi, braćo, slažete li se s njime?“
 Predlog veće ratno primi jednoglasno.

Po tome se mnogo, mnogo raspravljalo
 O svim pripremama predstojećeg rata;
 Napokon zaključak donet je sledeći:
 Svaki ima jaku da sakupi vojsku
 I s Jovanom Crnim odmah je sjedini,
 Da tako navala, silom udruženom,
 Protiv dušmanina naskoro se krene.

Još dok Jovan Crni i njegovi ljudi
 Ratnim dogovorom vreme provodiše,
 Pod zapovedništvom Bali bega gordog
 Mnogobrojni Turci Dunav prebrodiše
 I divljom navalom na Bač udariše.
 Kad talasi jaki nabujale reke
 Ma prodorom malim nasip joj provale,
 Mlaz vode brzinom sve većom se širi
 I bukom poplavi nepregledne ravni:
 Tako turske čete, od Dunava plava,
 Na zemlji bogatoj ravnine prostrane,
 Sve dalje i dalje osvajaju strane.
 Turčin bez zapreke napreduje stalno,
 Turčin, surov Turčin, po Bačkoj se bani,
 Ta lako se bani kad je potištena,
 Goloruka raja ne može da brani!

Kako novost kobna po celome svetu
 Na brzim krilima grozotu si žiri,
 To Jovanu Crnom žalostan glas stiže
 Da u Bačku donju Turci provališe

I da silna vojska okupljene stoji
Da se skorih dana na Zabatku krene.
On sazove hitno svoje doglavnike,
Svoje prijatelje, hrabre osvjetnike.
Vatrenim govorim pozove ih tada,
Da, već za sutradan, podignu im vojsku
S kojom će Turčinu u susret izići.

Bojne slave željni, junaci se vrli
Okolini svojoj hitro povratiše
Da izvrše hitno dužnost im zadanu.
Za vodstvo se vojne Jovan Crni sprema.
Svršiv sve pripreme, on u tabor podje
Da ukupnoj vojsci na čelo se stavi.

PEVANJE TREĆE.

Slika iz života u šesnaestome veku. Opis bitke kod Bača.
Gonjenje Turaka iz Bačke. Borbe u Sremu.

Bačko, ravna Bačko, ti si zemlja krasna.
Tvoje njive rodne pšenicom se zlate,
Tvoji vinogradi rode vinom rujnim,
Na tvojim poljima brojna stada pasu,
A na livadama ergele su silne.
Šume te prostrane zelenilom krase
I plaču te reke ribama obilne.
Tvoji, lepa Bačko, sretni stanovnici
Pšenicom se hrane, vodicom žedj gase,
Vinom se zagreju, rakijom se krepe,
Nevinim veseljem, pesmom život slade.
Oskudica j' svaka njima nepoznata,
Jer uvek imaju kraj beloga hleba
U punom obilju sve što god im treba.
Ovce svilorune, osim tečna mleka,
Bogato im daju svoja runa sjajna
Da prave odela prekrasno satkana.
Raskoš nezasiťnu oni ne poznaju
Nego sa radošću primaju zahvalnom
Sve što dobrotvorna priroda im daje.

Taština zlom mržnjom njih ne raspaljiva,
 Nikad jedan drugom ništa ne zavidja,
 Jer sa svojim blagom svi su zadovoljni.
 Običaji su im čisti, jednostavni.

Dužnosti mu svaki vrši besprikorno,
 Svaki tiho radi, rad ga nagradjiva,
 Mlad poštuje stara, star ga blagosiva,
 Jer lepo se delo lepim nagradjiva.

Vernost im je jaka, a reči zadane
 Medj njima su stalno verno održane.
 Njihova je ljubav medjusobna živa,
 A ta ljubav žarka na tom se osniva
 Što svaki u čuvstvu verskome uživa;
 Strogo se držeći božjih zapovedi,
 Svaki štuje, ljubi svoju veru svetu,
 Taj pastirski život, koga tako hvale,
 Voli mir, tišinu i sigurnost javnu,
 Al' u kojem kraju Turčin se pojavi,
 Tamo nigde mira ni tišine nema.

Od muke i tuge plače donja Bačka,
 Prokleti je Turci nesmiljeno taru.
 Njive su joj plodne pregažene cele,
 Vinogradi rodni uništeni grozno;
 Po pašama stada prestrašena bleje
 Uzaman tražeći svoje gospodare,
 A po ergelama konji uzrujan
 Pašljivo gledaju nove im čuvare,
 Potlačene Bačke tužni stanovnici

I gladni i žedni grčevito cvile:
 Oni, suze lijuć, misle bez prestanka
 Da njihov plač nigde već odjeka nema.

Medjutim pothvatni, hrabri Jovan Crni,
 Svoju silu bojnu sakupio beše;
 Bezbrojna se vojska od Zabatke grada
 Pod njegovim vodstvom Baču zaletiše.
 Veseli junaci veselo se kreću,
 Pesma se njihova do nebesa ori;
 Za osvetom žučnom na Turčinu krutom
 Za njegova zverstva svako srce gori.

Pod gradom se Bačom vojska ustaviše,
 Od hoda zamorna, ona s' odmorise.
 Brzo Jovan Crni uredi mu vojsku,
 Za sebe zadrži vodstvo sile glavne,
 A na krila vojske postavi junake
 U stotinu borbe dobro prokušane.
 Suboti Vrliću dade desno krilo,
 A na levo stavi svog Rajka Čelnika,
 Konjicu poveri Matiji Miliću
 Da neprijatelja sa boka potisne.
 Viteškim vodjama naredbu izdade
 Da, čim prvi zraci zore se zaplave,
 Svaki sa svom silom na Turke pojuri.

Bali beg, saznavši kakva sila bojna
 Pod Jovanom Crnim protiv njega stupa,
 Sabere kod Bača silnu svoju vojsku

Da suzbije napad dušmanina svoga
 I da, u zgodan čas, na njega navali,
 Pohara mu zemlju i ognjem popali.

Tako se te obe protivničke vojske
 Jedna prema drugoj sasvim približiše
 Čekajuć zapoved da jedna na drugu
 Sa svim divljim besom nemilo se baci.

Kad su prvi zraci ružičaste zore
 Svojim sjajem divnim nebo obasjali,
 Trublje i bubnjevi vojske uzbuniše,
 Zaori se vika i poklici bojni
 Što u svakom hrabrost, ratobranost bude,
 Boreci razjareni ko lavovi ljuti
 Smrt prezirajući u boj nasrnuše
 I nezapamćeni pokolj započеше.
 Klicanje junaka, jauk ranjenika,
 Cika besnih konja, gruvanje topova,
 Pucnjava pušaka i zveket sabalja
 Čudnom mešavinom zrak potresa jako.
 Naletom su naglim kršćanski junaci
 Osmanske redove oborili guste
 Prisilivši time strašne protivnike
 Da prvog udara žestini popuste.
 Videć' pogibiju koja im se grozi,
 Turci kao zverad u borbu se bace
 Da spreče kršćana dalje prodiranje.
 U to janjičari, besni janjičari,

Kao vihor silni što sve uništava
Jurnu na središte Jovana Crnoga.
Kako vihor stenu nikad ne obara,
To ni janjičari, bili kako silni,
Jovanovu vojsku pobediti neće.
Sudar strahoviti u taj čas nastupi.
Raspali se borba od svih užasnija,
Za dugo to klanje osta neodlučno:
U groznom trvenju ne može se znati
Ni ko je pobjedjen ni ko pobjedjiva,
Jer, ma da kršćani Turke taru, gaze;
Oni jedne biju, drugi pridolaze.
U odsudnom času boja najljućega,
Jovan Crni prodre medju janjičare
Te ih topuzinom ruši neprestano.
Nadžovečjom snagom redove im krši:
Ipak divlja borba bez odluke traje.
U tom okršaju već i janjičari
Bojati se počnu crnoga junaka,
Al' ne popuštaju već na njega jure
I sa muklom rikom junački se biju:
Ipak divlja borba bez odluke traje.
U to Milić maknu svoje konjanike,
Paklenom žestinom boj se rasplamteva,
Krv se na sve strane potocima lije,
Rajko Čelnik ko lav Turke goni, bije,
A Subota Vrlić, Fabijan Literat
Mrki Deli Radić sa svojim četama
Podivljale Turke osvetnički tuku

Borec se na čelu viteške im vojske,
Te neutrašive, stare junačine
Medju nevernima grdnu štetu čine.
Nedugo je vreme potrajalo bilo,
Potisnuto beše tursko levo krilo,
Al' besni se Turci lako ne povlače
Već kao tigrovi borbu ponavljaju
I prodor kršćana silom ustavljaju.
Napokon videvši da crnom junaku
I njegovoj vojsci odoleti neće,
Turci povukoše tučenu im vojsku
Da, možda sretnije, u tvrdji se brane
Dok ne bude stiglo novo pojačanje.
Al' medj njima takvo beše uzrujanje
Da od straha počne sveopće bežanje,
Od zabune jake i naglosti silne,
Mnogi pobacaše oružje ubojno
I u svom bezumlju beže bezobzirno.
Beže noge, beže, da odnesu glavu.
Neki od Turaka uzalud se trude
Da ohrabre svoju poraženu vojsku:
Za njihove reči niko već ne mari,
Tu nikakvo sredstvo ništa ne pomaže,
Jer svi spas jedini u bežanju traže.

Videć Jovan Crni da brzo nastupa
Konačno rasulo protivničke vojske,
Sa poletom novim što pobeda daje
Potučene Turke progoniti stade.

Konjanici brzi u poteru podju
 Sekuć neprestano prestrašene Turke
 Dok ih velo crno noći ne zakrili.
 Bali beg pobeže po svršenu boju
 Da sultanu javi tu sramotu svoju.

Tako s' dokončala ta bitka krvava
 S potpunom pobeđom oružja kršćana.
 Množina ogromna ratnoga pribora,
 Sva sila topova, pušaka, sabalja
 I razna drugoga neizmerna blaga
 Dodje tom prigodom u kršćanske ruke.

Pobravši plodove te pobeđe sjajne,
 Jovanu Crnome namera je bila
 Da, bez odlaganja, silom sveukupnom
 Udar za udarom Turčinu zadade.
 Zato već u zoru sledećaga dana
 On svojoj viteškoj zapovedi vojsci
 Da se bezodvlačno na navalu krene
 I da u Evropi Turke iskorene.
 Na znak odredjeni trublje rasviraše
 Te slavodobitna podiže se vojska,
 Barjaci svileni pred njom se razviše,
 Za njima junaci ko roj poletiše.

Kraj šume zelene trudni Turci leže.
 Sigurni da Jovan progonit ih neće,
 Bez straha se oni slatko odmaraju;
 Predavši se miru ugodnoga sanku,

Oni u po dana bezbrižno spavaju,
 Kad odjednom banu i ko bura nagla
 Na Turčinov tabor krišćani jurnuše.
 Turci podjipaju od straha zbunjeni,
 Al' dok se od sanku oni ne sabraše,
 Izmedju njih mnogi naveke zaspaše,
 A što preostade to bežati stade.

Protiv svoje volje probudjeni Turci
 Stalno beže, beže, prema južnoj strani,
 I, premda umorni, oni nisu bili
 Ni u noći tamnoj nikada pospani.

Osmanlije beže, kršćani ih slede
 Te ih neprestano tamane i seku.
 U takvoj nevolji Turci umoreni
 Dosegli su bili već i Dunav reku.

Turci uplašeni Dunav prebrodiše
 Da u Sremu ravnom utočišta nadju
 Protiv udaraca crnoga junaka.
 Al' u toj se nadi ljuto prevariše,
 Jer Jovana Crnog čete ratoborne
 U lepome Sremu borbu nastaviše.
 Primivši po tome nova pojačanja,
 Turci svim silama zalud pokušaše
 Da preko Dunava protivnike bace:
 Ta je sila nova nakon ljuta klanja
 U njihovoj krvi satrvena bila.

Posle te poslednje bitke izgubljene,
Sasvim iznemogli Turci uzmakoš,
A klonulost takva medj njima zavlada
Da od bola nadu zadnju potražiše
Medju zidinama Banoštora grada.

PEVANJE ČETVRTO.

Mir u Bačkoj. Povratak ratnika, Jovan Crni provaljuje u Banat.
 Poraz Turaka. Balint Terék napada Zabatku. Jovan Crni ga
 potuče i progna u Mađarsku.

Bačkoj behu dani prestali bit' nujni,
 Nad njom se ne viju već oblaci rujni;
 Ona sva blažena suncem obasjane
 Uživa u miru vedre svoje dane.
 Turčin je, istina, pri svom uzmicanju
 Dostojnoga sebe ostavio traga,
 Ostavio pustoš, njive pregažene,
 Sela opustela, kuće razorene,
 Ipak izgubljena pa opet nadjena
 Sloboda je zlatna pesmam pozdravljena.
 Mnoga j' majka svoga izgubila sina,
 Mnogo seja brata, a supruga muža,
 Al one sudbine teret snose mirno,
 Jer one su svesne, njima je to jasno,
 Da su oni pali, al' su pali časno.

Vrativši se kući iz tuđih krajeva,
 Svaki svoj zavičaj, svoj dom blagosilja,
 Svaki sav uzbudjen posmatra kraj divni
 Gde je otpočetka mladosti mu rane

Ugodne i lepe provodio dane,
 Pre bežanja svoga svaki je gajio
 Ljubav čistu svetu prema rodnom kraju,
 Al po svom povratku svoj zavičaj mio,
 Pa ma ognjem ljutim sav sažežen bio,
 Svaki više ljubi nego je ljubio.
 O nesreće grozna! koliko si puta
 Izgubljenu sreću s'nama upoznala!

Dok u Bačkoj tihi, svečani mir vlada,
 Nesretno Slovenstvo u Banatu strada;
 Nezasitan Turčin sa silom ogromnom
 Po svom običaju i robi i pali.
 Nezaštićen narod pred zulumom groznim,
 Jatimice beži u daleke strane.

Te provale turske nesretni vesnici,
 Po svim krajevima dalekim rasuti,
 Dodju i do stana Jovana Crnoga
 U času kada se iz ravnoga Srema —
 Ostavivši tamo Matiju Milića
 Da tučene Turke nadalje proganja —
 U palaču svoju povratio beše.

Čuvši za njegova velika junaštva,
 Ti begunci stupe Jovana pred lice.
 Pred silnim junakom poklone se smerno,
 Po tom uzbudjenim progovore glasom:
 „Tlačitelja naših slavni pobjedniče,
 Turčin, čiju silu ti salomio si,

Ne mogavši tebi, užasnim se besom
 Za tvoju pobjedu nama osvećiva.
 Držimo, da tebi suviše bi bilo
 Istaći strahote osvete mu grozne,
 Jer osveta turska tebi je poznata.
 Al' kao svog roda ljubitelji pravi
 Moramo ti reći molbu nam jedinu:
 Mi te zaklinjemo, da u borbu ljutu
 Na Turke krvnike povedeš nas hitno.
 To je naša molba. O vodi nas, vodi
 I Banat ko Bačku ropstva oslobodi!“
 Ganut tim rečima, Jovan Crni reče:
 „Ja hvalim nameru vašu plemenitu
 I potpuno, braćo, sa vama se slažem:
 Krv za otačanstvo ne žalimo liti
 Pa ćemo, nadam se, Turke predobiti.“
 Tako ti begunci sa mnogim drugima
 Jovana Crnoga stupiše u vojsku.

Nikada na svetu još se čulo nije
 Da se ko između najvećih junaka
 Sa brzinom takvom spremao za vojnu
 Kao što učini hrabri Jovan Crni.
 Od želje za bojem sav plamteo beše,
 Vatrenim rečima i ushitom žarkim
 Junake je svoje sve raspaljivao.

Tim oduševljenjem opojena vojska
 U boj na Turčina sa veseljem podje.

U svom nastupanju mudro predvodjena
 Po Jovanu Crnom i Rajku Čelniku,
 Ona se prebaci preko Tise plave
 Te se maši polja ravnoga Banata.
 Vojska se probija od grada do grada,
 Ali od Turaka ni spomena nema.
 Pevajući vojska uvek dalje stupa,
 Ali od Turaka ni glasa ni traga . . .
 Ratoborna vojska već se jako srdi
 Što svud Turke traži, a Turaka nema.

Kraj ceste široke na zelenoj travi
 U svežemu hladu sasvim smalaksani
 Starci, žene, deca sede zaplakani.
 Čim se k njima hrabra približila vojska,
 U plač grčeviti briznuše svi glasno.
 Pitat' ih stadoše kršćanski junaci:
 „Recite nam gde su ti grdni krvnici?“
 Ali na njihova utešna pitanja
 Bolom pridušeni plač odgovor beše.
 Najzad, ohrabreni, malo se sabraše
 I drhtavim glasom jedva promucaše:
 „Gledajte dim onaj što s' do neba diže,
 Tamo kuće naše, sela naša gore,
 Tamo je Turaka nebrojena vojska.“
 Željni da Turčina napokon već nadju,
 Kršćani požaru svoj put nastaviše.

Nigde ne našavši otpora nikakva,
 Mislili su Turci da ga verovatno

U celom Banatu nigde neće naći.
 Bez ikakve brige, oni su rušeći
 U slatkom veselju pljačkali, harali.
 Tada Jovan Crni sa njegovom vojskom
 Kao grom udari na njihove horde.
 Medj Turcima strašno nastade urlanje
 Strava, metež, rika i zapomoganje.
 Al' pri svemu tome turska sila glavna
 Razvila se bila nasred polja ravna
 Da na njem poprimi bitku sudbonosnu.
 S naglošću velikom obe vojske silne
 Sraziše se ljuto nasred polja bojna.
 Nalet je kršćana udarom ogromnim
 Skršio sav otpor prvih turskih redi,
 Al, odmah po tome još jača se sila
 Za spas osmanlija na obranu digla.

Sa obih se strana golemi junaci
 Kao podivljali u boj zaletiše
 Da sataru silu svojih protivnika,
 Dugo je ta borba bez odluke bila.
 Napokon stadoše Turci malaksati:
 Ne mogavši napor izdržat kršćana,
 Njihova j' obrana bila dokončana.
 Raspala im vojska sa bukom se silnom
 Sa krvavog polja povlačiti stala.

Al' tim vojna nije dovršena bila,
 Ona svom žestinom dalje se razvila;

Jovan crni beše po celom Banatu
 Poput biča božjeg Turke tamanio;
 Divnom ustrajnošću dotle se borio
 Dok sav Banat nije oslobodjen bio.

Dok se Jovan Crni po Banatu ravnom
 Sa muslimanima ogorčeno bio,
 Dotle Balint Terek velmoža ugarski
 Brze konjanike beše sakupio.
 Bogato ih Terek opremio beše
 I oružjem svetlim i oklopom bojnim:
 Jao onoj zemlji protiv koje podju
 Tako strahoviti i silni junaci!
 Terek verovatno s tom konjicom brojnom
 Na Turčina misli udariti naglo
 Da opere obraz od one sramote
 Koja ga je, tužnog, zadesila bila
 U nesretnom boju na muhačkom polju
 Kada je kukavno napustio vojsku
 Pobegavši kući da sačuva glavu.
 Sada mu najlepša prilika se pruža
 Da sramotu svoju osvetom povrati
 Turčinu koji će da je skupo plati.
 Eh! al' Balint Terek na Turčina neće
 Premda bi mu sada, u turskom rasulu,
 Sa Jovanom Crnim to najlakše bilo.
 Ali Balint Terek Turčina se boji:
 Muhač je Tereku strah zadao silni.
 Na Turčina ne sme, al' od želje gori

Da pokaže svetu, da se svagde znade,
 Kako je on silan junak od mejdana.
 Kad već ne sme poći protiv muslimana,
 On protiv nesretnih diže se kršćana,
 Provali u zemlju Jovana Crnoga
 Znajući predobro da se Jovan Crni
 U Banatu južnom sa Turcima bori;
 Po svoju pobedu siguran se kreće,
 Jer zna da mu Jovan opirat se neće.

Što god Balint Terek naumio beše,
 Svojim delovanjem verno izvršuje
 I ko junak pravi svagde dokazuje
 Da ni u čem gori od Turčina nije:
 Ne našavši nigde otpora nikakva,
 On, da svoje silno junaštvo dokaže,
 Nezaštićen narod po kućama kolje,
 Pustoši, razara, otima i pali.

Čuvši za provalu Tereka Balinta,
 Hrabri Jovan Crni od tereta živa
 Umalo što nije zaplakao glasno.
 Strah mu nije bilo Terekove vojske,
 Već dušu mu žalost teška salamala
 Što poput Turaka kršćanski Madžari
 Onoga naroda krv potokom liju
 Čiji sinovi se s madžarskim dušmanom
 U krvavu boju za Madžarsku biju . . .
 S te novosti kobne ožalošćen silno,

On odulje vreme zamišljen je bio
 Nikom ne rekavši niti jedne reči.
 Napokon se prene i glasom odlučnim
 Matiju Milića pred lice mu zovne
 I zapovedništvo vojske mu predade
 S nalogom da Banat od Turaka brani.
 Po tom, okupivši oko sebe hitno
 Iz cele mu vojske najbolje junake,
 On i svi njegovi boreci odabrani
 Severozapadnoj zalete se strani.

Kao što grom bije uvek iznenada
 Tako Jovan Crni pod Zabatku pade
 Gde je Balint Terek sa kohjicom svojom
 Na hajdučki način već harati stao.
 Madžari, smeteni od napada nagla,
 Man pokušavaju da razviju vojsku
 I suzbiju nalet Jovana Crnoga.
 U tome ih sreća poslužila nije,
 Jer je Jovan Crni sa četom njegovom
 Prodr' o medj redove njihove konjanice
 Te ih topuzinom ruši memilice.
 Po svoj vojsci leti da Tereka nadje,
 Al kasno ga traži: ugledat ga neće,
 Jer videć očito bitku izgublenu,
 U sramoti svojoj Terek se odvaži
 Da bar u beganju slavu mu potraži.
 A vojska mu cela s primljenim udarom
 Za plašljivim svojim beži gospodarom.

PEVANJE PETO.

Sretno proleće. Služba božja na otvorenom polju. Narod proglašuje Jovana Crnoga svojim vladarem i carem. Car Jovan uredjuje svoju državu.

Divnoga proleća pozdrav velelepi
 Preporod žudjeni svetu navešćiva;
 Priroda se cela kao pomladjena
 I odelo svoje najlepše odeva.
 U raskoši svojoj još proleće bajno
 Nikad nije bilo kao sada sjajno!
 Umaknuvši besu strašnoga orkana,
 Mornari junački, al' već malaksali,
 Sa koliko više veselja i milja
 Stupe na obalu mukom postignutu
 Nego bi stupili za lepoga dana!
 O koliko puta na čovečju dušu
 Jedne iste stvari utisci su razni!
 Sretnom sve je lepo, nesretnom sve mračno,
 A svaki to svoje uverenje brani¹⁾:
 Dakle sud istine na čijoj je strani?
 Odgovor najbolji mogao bi dati
 Uzrok prvog sreće, a drugoga bede.
 U raskoši svojoj još proleće bajno

1) Sistem optimizma i pesimizma.

Nikad nije bilo kao sada sjajno.
 Njegovi su čari zato tako dragi
 Što su sa veseljem pozdravljeni mira:
 Banatom i Bačkom nakon burnih dana
 Tišina zavlada, tišina svečana.

Vika je ubojna više ne prekida,
 Prestao je tutanj divljeg ratovanja,
 A umesto njega u ravnini plodnoj
 Veselja se žamor kad-kada ozvanja.

Po zadaće svoje završetku sjajnom
 Pobedonosna se, slavom ovenčana,
 U Zabatku belu povratila vojska.
 Tu se sa ljudima njihovim odanim
 Iz sviju krajeva sastaje junaci.
 Tu je Rajko Čelnik i Subota Vrlić,
 Tu je Deli Radić junačina stara
 I do njega mnogo hrabrih kapetana.

Zbilo se pre podne prekrasnoga dana
 Polja su ko bašta bila procvatana,
 A po njima miris svakovrsna cveća
 Dah je raznosio tihoga zefira,
 Izvoru pak svome miris taj opojni
 Mamio je silu šarenih leptira.
 Ptice su pevale svoje melodije,
 Skakutale hitro, poletale plaho
 Po tankim granama zelena drveća:
 Sve je živahnosti duhom odisalo.

Priroda se tako naresila bila
 Kao da je znala da će toga dana
 Bit u njenom krilu proslava svečana.

Nasred polja ravna kraj Zabatke grada
 Bezbrojna množina vrvila je sveta.
 Na povišem mestu pred tim mnoštvom silnim
 Poput snega belom tkaninom zastrti,
 Cvećem iskićeni oltar se opaža.

Kad, odjednom, tiho u belom odelu,
 Fabijan Literat pred taj oltar stupi.
 Tišina najveća u taj mah zavlada.

Božji sluga blagim progovori glasom:
 „Svako dobro¹⁾ ljudsko od Boga se prima,
 Zato svaki treba da se iz sve duše
 Za primljeno dobro Bogu zahvaljiva.
 Mi s pomoću božjom Turke prognali smo;
 Bog nam je slobodu dragocenu dao,
 Na tom svetom daru molitve nam žarom
 Zahvalimo njemu pred ovim oltarom.
 Neka pomisao nikog ne usteže
 Što naš narod mili ove zemlje lepe
 Jedne crkve svete ne pripadu krilu.
 Verujte, kršćani, svi verujte tvrdo,
 Da ko čistim sreem do Boga se vine
 Taj, vernici, delo čini plemenito,
 Jer Bogu molitva svačija je draga.

1) A zlo? Sv. Toma veli: *Deus est auctor mali quod est poena, non autem mali quod est culpa.*

Njegova smo deca u svemu jednaka,
 Razliku medj' nama mi činimo sami,
 Jer našom smo voljom dobri il' opaki,
 A on ljubi samo dete mu poslušno,
 Dušu čistu, lepu, srce dobro, harno.
 Zato sad kleknimo i svi jednodušno
 Njemu podignimo srca nam zahvalna
 Molići ga da nam svoj blagoslov dade
 Da u sreći, miru, slozi nastavimo
 Rad za procvat naše domovine mlade.“
 Time božji sluga propoved mu svrši.
 Oborene glave, on pred oltar kleče,
 Molitvu dovrši, svetu nisu reče.
 A narod zahvalni, tronut do dna duše,
 Potocima suze vrele mu proliva;
 Veran izvršilac svog pastira reči,
 Moleći se Bogu on pokorno kleči.

Zahvalnica misa već se dovršiva.
 Vatrom, rajskom vatrom rasplamtelih duša
 Ganutljivi prizor dokonča se blago.
 Po toj zahvalnosti višnjem Bogu datoj,
 Po tim uzdasima molitve goruće,
 Svaki, sav zanešen ushićenjem svetim,
 Mir i zadovoljstvo u sreću mu čuti.
 U zanosu svome svi su jednodušni:
 Da misli njihove čitati se dadu
 I da im u sreću čuvstva se poznadu
 Niko, nikad niko, ne bi mog'o reći

Da razlika neka verska ih razdvaja:
Takva im je srodnost misli, osećaja.

Za vreme tišine tajanstvene, neme,
Na sredinu zbora Deli Radić stupi
I gromornim glasom govoriti počne:
„Ljudi, braćo, sestre, — reče, — misimo ovde
Za pobedu našu Bogu hvalu dali
Iz dubine srca moleć' ga ponizno
Da i u buduće rad naš blagosiva.
Al' mislim da i vi saglasni ste s time —
Sudeći po našem uspehu sjajnome —
Da za Bogom hvalu mi treba da damo
Našem hrabrom vodji Jovanu Crnome.
On je prvi digo desnicu mu snažnu
Da udarac smrtni Turčinu zadade,
On je sakupio, najviše ratnika,
On je sjedinio naše čete brojne,
On je predvodio vojsku nam junačku,
Potukao Turke i, kako vidite,
Našim učinio i Banat i Bačku.
Držim da nikoga medju nama nema
Koji ne bi htio, osim zahvalnosti,
Odat iz dubine srca mu harnoga
Dostojno štovanje takvome junaku.
To ćemo pak svoje, narode, štovanje
Najizrazitije dokazati moći
Ako našeg vodju Jovana Crnoga
Pred prilikom božjom kod ovog oltara

Proglasimo sada za našeg vladara.
 Ako podignemo na presto ga zlatni,
 Time ćemo dužnost činiti nam pravu,
 Jer kad neko novu državu ostvari,
 Pravedno je, držim, da taj njom i vlada
 Budimo mu verni, slušajmo ga stalno
 Kao deca dobra roditelje drage:
 To je put jedini kojim, ako sreću
 Domaji mu želi, svaki mora poći.
 Jest, ako budemo tako delovali,
 Ja verujem tvrdo da će doći doba
 Kada će zahvalna naša pokolenja
 Po nama graditi sada započeti
 Hram našega roda dograditi sveti.“

Jedva što svoj govor Deli Radić svrši,
 Medj pukom usklici zaore se gromki.
 Zdravlje, dugi život i sretno vladanje
 Jovanu Crnome svako grlo više.
 Pijan od veselja, narod slavi slavlje
 Što u zemlji Bačkoj još slavio nije,
 Jer u njoj se sada sa zanosom silnim
 Prvi put slavenski vladar proglasiva,
 Prvi put država ~~slavenska~~ osniva.

Ta radost narodna neizreciva je.
 I što god se dalje ona produživa,
 Svaki veseliji, blaženiji biva,
 Svako srce slasti sve sladje uživa.

U sredini vreve tog oduševljenja
 Podiže se jedan starešina sedi
 I slabačkim glasom govoriti stade:
 „Dužnosti smo naše prema domovini
 U pogledu svakom izvršili časno,
 Al' prema našem dičnome vladaru,
 Prisiljen sam reći da nam dužnost svetu
 Dostojno, narode, ispunili nismo.
 Pravo je, istina, što smo jednoglasno
 Njega za našega priznali vladara,
 Al' dragi narode, to još dosta nije.
 Istočnih careva on je grane slavne,
 Zato naslov carski njemu još podajmo
 I odsad ga carem našim nazivajmo.“
 Vihorom ushita primljene su reči
 Što ih starac časni prozborio bio;
 „Živeo car Jovan!“ poklici se čuju
 I po domovini celoj odjekaju.

Car Jovan se toplim rečima zahvali
 Za odlikovanje, za časti mu date,
 A po tome mase nebrojena sveta
 U svoj se ljubljene zavičaj povrate.

Postavši zemalja prostranih vladarom,
 Car Jovanu prva zadaća je bila,
 Da udari temelj državi mu tvrdi
 I da zgradu jaku na njemu sagrađi.
 Zato na najviša stavi dostojanstva

Oko sebe svoje najvernije ljude
 Da mu pri svem tome budu pomagači,
 Tako svog dragoga podiže ljubimca
 Subotu Vrlića na čast palatina,
 Po tom Fabijana Literata fratra,
 Imenuje svojim prvim savetnikom,
 A Rajka Čelnika, Matiju Milića
 I Deli Radića svojim vojvodama.
 Širom domovine po mestima raznim
 Postavi junačke svoje kapetane
 Da red, mir čuvaju i da pravdu brane

Kako je dušmanin po uzmaku svome
 Njemu nebrojenog ostavio blaga,
 To viteškim delom borce istaknute
 Po zasluži svojoj lepo nagradjiva,
 A vojske mu slavne ostale vojnike
 Pravo razdeljenim poklonom dariva.

Balinta Tereka ogromno imanje:
 Polja, njive rodne, paše, vinograde
 Bratski razdeljene težacima dade
 Naknativši time štetu neizmernu
 Što Terek u ratu naneo im beše.

Na države svoje brzom pridizanju
 Danju a i noći neumorno radi.
 Da taj cilj zadaće postigne mu glavne,
 Priiike društvene sredi temeljito,
 Zemljoradnicima zemlju dodeljiva

Tako da bogatstva prirodnoga blago
Svaki pojedinac dovoljno uživa.
Za dobrobit opću briga mu očinska
Odanost mu steče svojih podanika
Gradjane sve ljubav uzajamna veže.
Na slozi se sreća društvena osniva.
Taj sklad je uzorni medj' svim staležima
Plodom urodio dobrim i obilnim;
Svaki u slobodi, miru i veselju
Sa miljem obavlja dužnosti mu svete
A države cele lepo se opaža
Procvat sve divniji, tiho razvijanje
I s njim nerazdružno, sretno blagostanje.
Eh! kad bi ta sreća jedva dočekana
U Carevoj zemlji bila dugotrajna!

PEVANJE ŠESTO.

Dvor cara Jovana. Vojvoda Zapolja zove Cara u pomoć. Povelja kralja Ferdinanda. Sabor u Stolnom Beogradu. Izbor mađarskoga kralja

Na mestu sadašnje Subotice lepe
 Cara se Jovana dvor dizao sjajni.
 Kraljevskom lepotom ukrašen je bio,
 Jer od nameštaja i čista kristala
 Nutarnjost mu cela sva je odsevala;
 Kraj sve te krasote i dražesti njene
 Resiše ga razne stvari dragocene.
 Tkanine najredje, kadife i svile
 Dvorane mu silne resile su bile,
 A po dvoranama pod gladak i sjajan
 Iranski sagovi najlepší su krili.
 Istočna se raskoš u njemu blistala,
 Bogatstva svakoga pun je bio blaga:
 I alem kamenja i srebra i zlata,
 A Zabatka lepa u celome svetu
 Po njemu je brzo postala poznata,
 On je Bačke ravne ukras bio pravi,
 Skladnost mu je bila pravilna i divna;
 Već i sam izgled je njegov odavao
 Da je tu sedište silnoga vladara.

Šest stotina hrabrih, stasitih junaka
 Pod samur-kalpakom i oružjem bojnim
 Večito čuvaju oko njega stražu.

U njem se provodi život uvek bujni,
 Gosti se odlični u njem sakupljaju:
 Poslanici moćnih evropskih vladara
 Caru se Jovanu navraćaju stalno
 Da po zapovedi svojih gospodara
 Zaslužno njemu priznanje odadu
 I da mu darove dragocene dadu.

Tako jednog dana nadbiskup Vardai
 Vojvode Zapolje savetnik odani
 Sa pratnjom mu sjajnom u Zabatku dodje.
 Našavši u dvoru prijem velikaški,
 Sa ovim rečima on pred Cara stupi:
 „Pozdrav ti od moga nosim gospodara
 Koji tvom uspehu veseli se jako
 I koji po meni iskreno ti veli
 Da i u buduće živet' i vladati
 S tobom u najboljem prijateljstvu želi,
 Ljubav osobitu što je prema tebi,
 Dok si kod njeg bio, očinski gajio,
 Tu istu će ljubav sve do smrti svoje
 Sa još više žara za tebe gajiti
 Uzdajuć' se tvrdo da ćeš i ti njemu
 Onaj što si bio i od sada biti.
 U toj nadi svojoj poslao me k tebi

Da u dvoru tvome zamolim te smerno
 Da pohitaš, Care, što god brže možeš
 U Beograd Stolni na sabor zemaljski
 I da sa uplivom tvojim prevelikim
 Pridobiješ stranu sviju velikaša
 Te da oni, Care, moga gospodara
 Na saboru tome složno, jednodušno,
 Podignu na presto mađarskih vladara.“
 Tada, u jedan mah, poslanik zašuta
 I Carev odgovor nestrpljivo čeka,
 Nakon kratke stanke, Car Jovan mu reče:
 „Pavrtati se mirno tvome gospodaru
 I reci mu, reci, da za moga veka
 U meni se nikad prevariti neće,
 Moja prema njemu iskrenost odana
 Sa životom mojim bit će dokončana,
 U Beograd Stolni na sabor ću poći
 I s pomoću svetom Boga velikoga
 Ispuniti želju gospodara tvoga.“

Razgovor se time medj njima dovrši,
 A poklisar tada sa veseljem živim
 Ivanu Zapolju vojvodi se vrati.

Al' čim je palaču napustio krasnu
 I čim se mašio polja širokoga,
 Povorka je sjajna brzih konjanika
 Ponosito dvoru Carevu stupala.
 Ivan Hoberdanae na čelu joj bio

Kraljevski poslanik Ferdinanda kralja,
 Kad je u dvoranu došao prekrasnu,
 Pred Carem Jovanom nakloni se smerno
 Hoberdanac jasnim progovori glasom:
 „Pozdrav ti i poklon svetla kruna šalje
 Kao znak i dokaz najvišeg priznanja
 Za junačka tvoja, Care, vojevanja.
 Da bi ti, o Care, što jasnije bilo
 Kako ličnost tvoju ona uvažava
 I kako se jako u te poverava
 Primi, Care, ovu kraljevsku povelju
 Koja će od mene mnogo bolje reći
 Kakvu čast vernošću tvojom podaničkom
 Prema svome kralju možeš, Care, steći.“

Tad Caru Jovanu predade povelju
 U kojoj sledeće pisano je bilo:
 „Mi Fedinand prvi po milosti božjoj
 Cezar austrijski i vladar ugarski
 Postavljamo hrabrog Jovana Crnoga
 Za zasluge nama učinjene silne
 Despotom i banom svih onih zemalja
 Koje je Turcima oružjem oteo
 I to sa svim pravom da čast njemu datu
 Potomci njegovi obojega pola,
 Sa prvenstvom muškim, u svemu naslede.“

Kad Car Jovan vide šta veli povelja,
 Mirno, al' odlučno, reče poslaniku:

„Tvoja kruna svetla, moj vrli viteže,
 Mnogo više traži nego li što daje.
 Tvoj mi kralj državu ovu nije dao,
 Već po cenu krvi narod je stekao,
 Po tome je svakom jasno, moj viteže,
 Da ni' je potrebno niti mož da daje
 Tvoj kralj onu zemlju što njegova nije.
 To je moj odgovor tvojoj kruni svetloj
 Vрати se, junače, vrati tvome kralju
 I podaj mu natrag njegovu povelju.“

Utučen i zbunjen Carevim rečima,
 Poslanik Zabatku s pratnjom mu napusti,
 S neuspeha svoga i od straha grozna
 Tresajuć se jako u Beč se povрати.

Pošto je kraljeve otpravio ljude,
 Car Jovan okupi trideset junaka,
 Na čelo im stavi vojvode mu verne:
 Matiju Milića i Rajka Čelnika,
 I s njima na sabor u Beograd Stolni
 Na brzim konjima isti dan se krene.

U svečanom ruhu, sav Beograd Stolni
 Iz sviju krajeva Madžarske prostrane,
 Kao pre nikada, poplavljen je bio
 Ogromnim masama radoznala sveta.

Zemaljski se sabor u većnici sjajnoj
 U potpunom broju sakupio beše.

Kad je do sednice došlo otvaranja,
 Car Jovan sa svojim vojvodana dičnim
 U dvoranu krasnu sabornice dodje.

Čim se u saboru Car Jovan pojavi,
 Prisutni svi počnu ustajati naglo
 I gledati živo Crnoga junaka
 O kome su čuda tolika slušali.

Car Jovan zauzme mesto u pročelju
 Koje je za njega pripremito bilo
 Te spokojno čeka razvoj događaja.
 Tad Stepan Verbeci predsednik sabora
 Sednicu otvori ovo govoreći:
 „Gospodo staleži, mi smo došli amo
 Da izborom našim zakonitog kralja
 Našoj napaćenoj kraljevini damo.
 Bolovi su njeni dobro nam poznati;
 Njoj sve što možemo pomoći smo dužni
 Zato svi moramo iz svih naših sila
 U tom nastojanju biti jednodušni,
 A da to budemo, birajmo nam kralja
 Kome ćemo verno svi biti poslušni.
 Svaki ko god ljubi našu zemlju krasnu
 Tome se predlogu protiviti neće,
 Jer što smo s razdora dosad izgubili
 To ćemo u slozi, poslušnosti naći,
 Stoga ko predsednik ovog doma slavnog,

Ja pozivam sabor ugarskih zemalja,
Da po pravu starom bira svoga kralja.“

Za časak tišina velika zavlada,
Po tome započnu bučna raspravljanja;
Sa svom rečitošću, mnogi govornici
Svog izabranika uzdižu i hvale:
Jedni Ferdinanda, a drugi Zapolju.
Medj' njima prepirka raspali se žučna,
Al' njihova borba osta neodlučna.

Iza te prepirke velike subile
Na Jovana Cara sve oči uprte.
Na njega streljani ti pogledi strasni
Sabóra su želja nestrpljiva bili
Da i Car za jednu stranu se izjasni.

Videć da na njega sviju izbornika
Pogled za pogledom pada neprestano,
Car Jovan sa svoje stolice se diže
I dostojanstvenim progovori glasom:
„Visoki sabore, iz dalekih strana
Došavši da ovde izrazim si volju,
Ja priznajem kraljem Ivana Zapolju...“

Govorit mu dalje bilo nemoguće,
Jer čim je poslednje izustio je reči,
Sabor od „Živeo!“ zaori se celi.
Živeo Zapolja! usklici ponovno
Gromovitom bukom vazduh potresuju.

Kako je pak ime kralja Ferdinanda
 U saboru tome zaglušeno bilo,
 To Stepan Verbeci predsednik sabora
 Ivana Zapolju svečano proglasi
 Naslednikom krune svetoga Stepana,
 Po tome zaključi sednicu značajnu.

I tako Car Jovan Ivana Zapolju
 Podiže na presto madžarskih vladara,
 U znak osobite zahvalnosti svoje,
 Kralj Zapolja Caru sva prava priznade
 Na zemlje Turcima što oteo beše.
 Da uzmogne, sretan, dobrotvoru svome
 Izraziti svoje što veće priznanje,
 On u zanosu mu Bogom se zakune
 Da će mu prijatelj u života borbi
 Za celoga veka najverniji biti
 I da će mu zemlju ko vlastitu svoju
 U slučaju rata oružjem braniti,
 A, ako ustreba, s njime i umreti.

Tad se rastadoše dva vrla vladara
 U najboljoj volji, a najlepšoj nadi
 Da će medjusobno njihovo štovanje,
 Medjusobna pomoć i razumevanje
 Plodom uroditi mirnog razvijanja,
 Bujnoga procvata njihovih država.

PEVANJE SEDMO.

Uloga Terekova. Prelom prijateljstva između Cara i Zapolje. Vladislav Čaki napada Cara. Bitka kod Čome. Smrt Čakijeva i propast njegove vojske. Petar Pezinji se kreće sa velikom vojskom na Cara. Bitka kod Seleša, Uništenje Perenjiveje vojske.

Za rod čovečanski bedam' izvrgnuti
 Sloga mir i ljubav najveća su blaga:
 Sloga međusobno gaji poverenje,
 Mir sigurnost javnu, a ljubav veselje.
 U kojoj god zemlji ta dobra se združe
 Tamo zadovoljstvo, sreća zavladaju;
 Miljem opojeni, građani se njeni
 U životu svome boljem ne nadaju,
 Jer od svoga blaga veće ne poznaju.
 Takvoga je mira blagodati lepe
 Careva država uživala cela.
 Ali zloća ljudska, uzrok mnogih zala,
 Njezinu je sreću brzo dokončala:
 Obzor joj se ceo počeo da mrači,
 Vedro nebo njeno već se naoblači.

Ponižen i zdvojan od sramote grdne,
 Balint Terek počne i svome očaju
 Da snuje osvetu, paklenu osvetu
 Za svoj poraz teški, a još mnogo više

Za svoj kukavičluk kod Zabatke grada
 On u svom bunilu i ljutnji čemernoj
 Ne može snositi da Car Jovan živi,
 On nikad ne može već imati mira
 Dok mrtva ne vidi protivnika svoga.
 Jest, Cara Jovana on smaknuti mora
 Pa ma svoju rusu izgubio glavu,
 On će se ko junak rado da posluži
 Nožem i otrovom, prevarom i novcem
 Samo da ukloni mrkoga junaka
 Zbog kojega, bedan, nikad nema mira.

Da junački Terek čim brže ostvari
 Tu nameru svoju davno zasnovanu,
 On odmah pohita do Zapolje kralja
 I pred njime smerno na kolena pade.
 Suznim se očima svom kralju potuži
 Kako mu Car Jovan na način hajdučki
 U bogatoj Bačkoj ote posed silni
 Pa kako sad jaku on sakuplja vojsku
 Da povrati svoje oteto imanje
 I da silu vojnu Carevu potuče,
 Al' kraj njegovoga silnoga junaštva,
 Kraljeva mu, veli, pomoć potrebita
 Da Jovana Cara naveke ponizi.

Kralj Jovan Zapolja prisluša ga mirno
 Po tom odrešito reče mu sledeće:
 „Dok se Jovan Crni sa Turcima bio,

Ti si razbojnički Zabatku napao
 I Careve ljude povešati dao,
 A zatim od njega potučen si bio
 I tvoje imanje sasvim izgubio.
 Dakle napad prvi ti si započeo
 Pa si, kako rekoh, poraz pretrpio,
 A što Car po tome drži ti imanje,
 To pravo, Balinte, pobeda mu daje.
 Priznaj tu istinu, uvidi, Balinte,
 Da namera tvoja nije osnovana
 Pa je pod zaštitu ne možem uzeti.“

Počodjen u srce tim rečima krutim,
 Sav uništen, zdvojan, bedan i nevoljan
 Terek kući svojoj tužno se povrati.

Balinta Tereka kralj Zapolja zbuni,
 Ali nameru mu ne pomeni crnu,
 Ta ko će ognjenu ustaviti munju,
 Tko li ugasiti mržnju Terekovu
 Što plamenom živim protiv Cara bukti?
 Ona ugašena jedino će biti
 Smréu Terekovom il smréu Carevom
 A prvo il drugo uslediti mora,
 Jer Terek ne trpi da u isto vreme
 U blizini s njime i Car Jovan živi.

Napušten od kralja, preslab prema Caru,
 On potraži svoje prijatelje verne,

Suznim ih očima zaklinjati stade
 Da u pothvatu mu budu saveznici,
 Tereka odbiju mnogi velikaši,
 Al' Vladislav Čaki i Petar Perinji
 S njim se drage volje sporazume lepo
 Da Jovana Cara zajedničku tuku,
 Zato već u zoru sledećega dana
 Po glasniku svome Zapolji poručē,
 Da im neodložno svoj pristanak dade
 Da oni sa vojskom na Cara navale,
 Ako pak Zapolja to njima zabrani,
 Ferdinandovoj će, vele, preći strani,
 I oružjem bojnim prognati vladara
 Koji već s početka svoga kraljevanja
 Nepravdu i smutnju medj' narodom stvara,

 Primivši tu grožnju svojih velikaša,
 Zapolja, sav slomljen, poboja se jako,
 Od bola plakati grčevito stade,
 Dugo, dugo vreme, ni sam nije znao
 Da l' će i kakav će odgovor da dade,
 Napokon od straha da će skorih dana
 Izgubiti krunu svetoga Stepana,
 On pogazi Caru zakletvu zadanu,
 Za njegovu pomoć, pomoć sudbonosnu
 Koja mu je presto pribavila zlatni,
 Sa prestola toga on ga nagradjuje
 Ne samo nepravdom i nezahvalnošću
 Nego i zločinom najernjim od sviju:
 On se s dušmanima Carevima združī

Da sasvim uništi dobrotvora svoga,
 Kad je Balint Terek taj dobar glas čuo,
 Lice mu se bilo od radosti sjalo.
 On sakupi svoju silovitu vojsku,
 A zatim pošalje hitre svoje sluge
 Druga mu Čakija dvoru gospodskome
 Da ga na dogovor pozovu mu hitno.

Još u predvečerje tog istoga dana
 Vladislav se Čaki Tereku navrati.
 Savetovati se prijateljski stanu
 Kako će Carevu salomiti vojsku,
 Bojeći se sile crnoga junaka
 Terek vodstvo vojske poveri Čakiju
 Što ovaj, sav sretan, drage volje prim

Čaki celoj vojsci na čelo se stavi,
 Za napad veliki pripremi je lepo;
 Vesele se pesme po njoj svagde ore,
 Svi junaci listom žele da se bore,
 Za slavom velikom od čeznuća gore:
 Sa poletom takvim borbenosti njene,
 Na Jovana Cara sva se vojska krene.

Ratoborna vojska napred smelo stupa
 Ona se nikoga ne straši na svetu,
 Ona s punim pravom neustrašiva je,
 Jer kud-god prolazi nigde nikog nema
 Misleći o slavi pobede sigurne,
 Čakijeva vojska granicu prestupi,

I već od veselja misli razdragana
 Da je lovorovim vencem ovenčana,

Čuvši za nameru Balinta Tereka
 I za Zapoljino verolomstvo crno,
 Car Jovan sakupi vojsku odabranu,
 Da dočeka silu na njega poslanu,
 Blizu Čome svoje utabori čete,
 A oko njih jaku porazmešta stražu
 Da neprijatelja posmatra kretanje.
 Za nedugo vreme, predstraža mu javi
 Da se protivnička približava vojska
 Raširujuć' stalno oba svoja krila
 Da u polukrugu na njega navali.

Car Jovan okupi svoje kapetane
 I naredbu strogu svima im izdade
 Za doček dušmana da razviju vojsku,
 Tad razdeli vodstva sve sile mu bojne:
 Vojvodi Čelniku desno dade krilo,
 A Deli Radiću levo poverava,
 Sam pak vojske svoje zadrži središte

Madžara navala tad započne nagla,
 Nastade užasno i sveopće klanje,
 Sa svim strahotama ta bitka odlučna
 Sve više postaje ogorčena, žučna:
 Hiljadama hrabri umiru junaci,
 Po naporu zadnjem borbe dugotrajne,
 Madžari već trudni počnu malaksati;

Sve više i više otpor im se krši
 Dok se boj njihovim slomom ne završi:
 Potučena pada na krvavu polju
 Skoro svauklopna Čakijeva vojska.
 Sam Vladislav Čaki i vodje mu brojne
 Na bojnome polju izgubiše glave.

Po sretnom svršetku te bitke odsudne,
 Veseljem opita Careva se vojske
 U radosti moru odmarala cela.
 Ah! ko će tu radost opisati moći!
 Ona se rečima izrazit ne dade.
 Al' i ona beše vrlo kratkotrajna!
 Terek i njegovi drugovi se verni
 Medjusobno behu zaverili tužni,
 Da će oružati i zadnjeg težaka
 Samo da im vojska bude tako jaka
 Da uništi silu crnoga junaka.

Kad za Čakijevu nesreću su čuli,
 Pored sve njihove nadutosti smešne,
 Terek i Perinji u očaj su pali.
 Al da od zla toga ne bi bilo gore,
 Oni odlučiše da se s' oboriti
 Na Jovana Cara naglo, iznenada,
 Tako će, mišljahu, zbog večnih napada,
 Careva država razorena biti.
 I u toj odluci časa ne časiše
 Već posla im tako latiše se živo

Da skoro njihova silovita vojska
 Pod zapovedništvom samog Perinjia
 Velikom brzinom Selešu pojuri
 Gde će, vaj! naskoro sačinjavat groblje.

Ta navala nagla Petra Perinjija
 Cara je Jovana zabrinula jako.
 Al' u toj nevolji on klonuo nije,
 Već je na obranu digo mu junake
 Koji god su bili oružju dorasli
 Da s njima sačeka Perinjinu vojsku.
 Kod Seleša grada pokraj Tise plave
 Sukobe se ljuto dve sile protivne.
 Jedva što zatutnji sudar strahoviti,
 Potocima krvca započne se liti,
 A boj se sa takvim raspaljiva besom
 Da će neminovno još istoga dana
 Il jedne il druge konac biti smrtni.

Bitka se nastavlja strahovita, kruta,
 Al' kad sunce jarko za gore zapade,
 Perinjina vojska malaksati stade,
 Ona se, klonuta, već očajno bije,
 Jer izmedju njenih vatrenih boraca
 Šest hiljada ljudi bojno polje krije.
 Madžari su poraz pretrpeli strašni,
 Iz cele im zemlje cvet mladeži lepe
 Žrtvom pade tužni te bitke krvave,
 A Petar Perinji i neki mu ljudi
 Na brzim konjima odnesu im glave.

PEVANJE OSMO.

Nered u Madjarskoj. Car Jovan na vrhunom svoje moći.
Ljubica Dolićeva. Ljubav i ženidba Careva.

Od upada turskog kruto rastrgana,
Madjarska je krivnjom njenih velikaša
Do smrti duševne bila rastrovana.
U njoj svake sloge prestalo je biti,
Jer u ta zapravo vremena barbarska
Kao da su ljudi podivljali bili.
Reda društvenoga nigde bilo nije,
Nit je medjusobnog bilo poštovanja
Nego večne mržnje, svadje, prepiranja.
Vlastela joj silna skoro porobljena
U rasulu tome i općem naredu,
Gde god joj se samo prilika nadala,
Narodno je blago krala, otimala.
Za dužnosti svete prema domovini
Nasilnici takvi poznavali nisu,
Jer u njihovima srcima je kratim
Ugašeno bilo rodoljublje žarko.
Jao onoj zemlji, onome narodu
Medj čijim vodjama za dobrobit opću
Plemenite niko nema osećaje!

Otkako Zapolja zavladao beše,
 Taj se metež grozni znatno povećaše.
 Po madjarskoj celoj domovini tužnoj
 Prošlosti se javlja posledica prava:
 Rušenje, sudbina propalih država.

U neredu tome kralj Zapolja htede
 Uništenjem brzim Carevih zemalja
 Popraviti svoje ugroženo stanje.
 Ali se u tome prevario ljuto:
 Od Cara mu silne potučene vojske
 Udarce su teške Madjarskoj zadale.

Bolujućí jadona od samrtnih rana,
 Madjarska, nesretna, bedna zaplakana
 Neumolne njene sudbine u krilo
 Sve većim i većim grozotama pada.
 Po porazu tome, madjarski plemići
 Na svog zakonitog podignu se kralja;
 Za nesreću silnu državi nanetu
 Svi Zapolju tuže, svi Zapolju krive.
 U krvi ogrezla kraljevina cela
 Protiv svog vladara smrtnu mržnju goja,
 Al u isto vreme zebnjom grozničavom
 Crnoga junaka provale se boji.

Madjarska potpuno može biti mirna,
 Car je izazovno napadati neće.
 On na zemlje svoje pridizanju radi,

On ne samo ljuti boj voditi znade,
 On isto je velik u ratu i miru,
 On prosvetu širi, diže blagostanje,
 Silne obuzdava, a nejake brani,
 Svima je brat, otac, prijatelj odani
 Jer narod svoj mili neizmerno ljubi
 Medj milima svojim mnogo mu je bolje
 Nego da Madjare po bojištu kolje.

Po mestima svima zemlje mu prostrane
 Svoje podanike obilazi verne,
 Pažljivo nadzire svoje kapetane,
 Da se po svoj zemlji svet uveri čeli
 Da Car zato vlada da pravicu deli.

Po selu i gradu države mu lepe
 Zahvalan ga narod slavljem dočekiva
 I kao narodnom svojem vladaru
 Podaničku njemu vernost iskaziva.

Tako jednog toplog proleznoga dana
 Starinskome Baču Car Jovan se krele
 Da obidje svoga prijatelja stara
 Jovana Dolića bačkog kastelana.

Jovan Dolić i svi bački stanovnici
 Sa gostima silnim iz okolnih sela
 Svog ljubljenog Cara primili su sjajno,
 Kastelan mu obed priredi svečani
 Na koji su gosti svi bili pozvani.

Pri ručku je goste dvorila odlične
Kéi domaćinova, Ljubica devojka.

Priroda čarima baš je obasula:
Bila je tanana i visoka rasta,
Lice umiljato, veselo i lepo
Poput alabastra i ružice divne
Bilo joj prekrasno rumeno i belo.
Oči su joj plave kao zvezde sjale,
A mirisne, zlatne, duge, raščešljane
Valovite kose na ramena pale.
Okolo bajnih njenih, rumenih usana
Titrao se osmeh nevinosti rajske,
A medj usnicama ko biseri sjajni
Virili su sitni, dražesni joj zubi:
Eh! ima l na svetu takvoga smrtnika
Da te gleda čari, a da ih ne ljubi!
Žar stida njenoga, stida nevinoga
Lepote joj drage povećao čari,
A skromnost je njena, al ne tužna, hlad
Koja dosadjuje i ljubav odbija,
Već koja osvaja, srce raspaljiva,
Miljem neobičnim goste opajala.

Svi članovi društva veseli su bili
Samo Car se Jovan zamislio jako.
Otkako Ljubicu video je mladu
O tad ga na svetu ništa ne zanima:
On, mislima zanet, u pročelju sedi

I nikome ništa, ništa ne besedi.
 Razgovoru svojih vernih prijatelja
 On već osobitu pažnju ne polaže,
 Jer njega na svetu ništa ne zanima.
 A svemu pak tome uzrok jeste pravi
 Što mu neprestano Ljubica u glavi.

Domaćin i gosti svi živo se trude
 Da im raspolože Cara gospodara
 Kog' osim jedine Ljubice devojke
 Ni sav široki svet raspoložiti neće.

Ne znajući razlog jada Carevoga,
 Ljubica mu tiho, stidljivo pristupi
 Te zvonkim i slatkim progovori glasom:
 „Iz dubine srca ja nastojim svoga
 Da sve goste naše vidim zadovoljne
 Pa zašto baš, Care, moja pažnja budna
 Postaje već ovde sasvim uzaludna?“

Ko je u životu ljubio istinski
 Neka sam prosudi kako časa toga
 Krv je uzavrla zaljubljena Cara.
 Turci ni Madjari za njegova veka
 Ni u sto bitaka zbunili ga nisu,
 Al' rečima slatkim Ljubica ga mila
 U životu svome prvi put zbunila.
 Ali ta zabuna ugodna je bila,
 To je neizmerno bilo uživanje

Kome nem al' sretan čovek se predade:
Radost prevelika govorit ne daje.

Čuvši te ugodne, zvonke reči njene
Caru pričini se da s nova oživi,
Kroz celo mu telo toplina prostruji;
Za časak ni reči ne mogaše reći,
Al' drugoga časa brzo sabere se
I na tako drage devojačke reči
Još uvek zbunjeno reče joj sledeće:
„I ja sam ko svaki u životu svome
Uz tmurne i neke suncem obasjane
Vesele i lepe proživeo dane,
Al' sada sam zbilja tako dobre volje
Da već, pravo reći, ne mogu bit bolje:
U ovoj mi kući ugodno je biti,
Jer osećam radost dosad nepoznatu
Koje uspomena nada sve će draga
Jedino sa mojom smrću se svršiti“
I pogled vatreni na devojku baci,
A dražesno njeno ražari se lice;
Ljubav mu goruću ona shvatila je:
Od trenutka toga gajila je s njime
Istu želju žarku, iste osećaje.

Po svršenom ručku, ručku gospodskome
Gosti nastaviše rujno piti vino.
Od vina se društvo zagrejalo celo.

Veselja se žamor po svem domu ori.
 Jedino Ljubica i Car izgledaju
 Manje ushićeni od gostiju sviju,
 Al u toj blaženoj tišini njihovoj
 Oni sreću svoju neizmernu kriju.

U veselju tome brzo prodje vreme;
 Čas strahom čekani zakueca rastanka.
 Sa našim dragima rastanak nas boli.
 Kad je tako težak on prijateljima,
 Koliko je teži, vaj! zaljubljenima?
 Taj čas neminovni pogodi okrutno
 Zaljubljena Cara, a još mnogo više
 Krasoticu dragu, Ljubicu devojkju.
 Sirota devojka! Ona misli tužna
 Da Cara Jovana za života svoga
 Jamačno videti već nikada neće.

Dan na dan je nujna, bez ikakve nade.
 U samoći nemoj ona tugovala;
 Slomljena i zdvojna od tereta živa,
 Ona nikad nije, nikad mirovala.
 O kada bi ona, nesretna i vajna,
 U Carevo srce zaviriti mogla,
 Ne bi, ne bi pala u tugu očajnu:
 U njem bi budućnost videla joj sjajnu.

Na rastanku svome sa Ljubicom divnom
 Rastuženog Cara tešila je nada
 Da će skorih dana sastati se s njome.

Ostavljajući Bač, grad njegove drage,
 On ga iz daleka posmatrao često.
 Što god ga je dalje, dalje ostavljao,
 Dušu mu sve veća morila je tuga.

U njegovoj celoj državi prostranoj
 Veselja pravoga nije mogo naći.
 Dvor njegov raskošni i Zabatka lepa,
 Negdašnje mu sreće ti svedoci nemi,
 Postaše mu pušti, postaše dosadni.
 Ne našavši nigde pokoja ni mira,
 On je, da bi svoju izlečio tugu,
 Jednog lepog dana u drevnome Baču
 Ljubičinu belu zaprosio ruku.

Vest o zarukama svojega vladara
 Širom domovine brzo se razglasi;
 Po zemlji mu celoj svaki se veseli,
 Svaki, kao njegov podanik odani,
 Svome Caru sreću dugotrajnu želi.

Sretan mladoženja i nevesta mlada
 Spremati se stanu za svoje venčanje.
 Car sazove svoje prijatelje brojne
 Da i oni skupa vesele se s njime.

Ugodni su njima prolazili dani.
 Dan jedva čekani, dan venčanja dodje.
 Car Jovan na čelu kićenih svatoga
 Po nevestu svoju belom Baču podje.

U Baču se narod sakupio silni
Da posmatra svadbu svojega vladara
Okruženi svojim svatovima brojnim,
Zaručnici mladi u crkvicu dodju
Gde jedno drugome svečano zadadu
Doživotnu vernost kod božjeg oltara

PEVANJE DEVETO

Lepi dani Cara Jovana. Zapolja šalje pod zapovedništvom Mirka Cibaka i Petra Perinjija veliku vojsku na Cara. Opis odlučne bitke kod Sedija. Car pretrpi osetan gubitak.

Svaki čovek ima u životu svome,
 Pored mnogo tužnih, i veselih dana,
 Al' svaki takodjer i takovih ima
 Koje medj lepima smatra hajlepšima.
 Svagde su prirode darovi jednaki
 Koje se pet čula rod ljudski uživa
 I koje sudbina po celome svetu
 Svakom podjednakom merom razdeljiva,

Još od uništenja gordih mu dušmana,
 Car je moći svoje bio na vrhuncu.
 On u sreći tihoj svakoga je dana
 Gledao slobode plodove obilne
 U razvoju svoje domovine silne.
 Najveća je radost od sviju mu bila
 Što u svem onome općem blagostanju
 Vlastita je svoja posmatrao dela.
 Ma da j' u obilju svakog bio blaga,
 Ipak sreća nije potpuna mu bila.
 Al' što ni u čemu nije mogo naći,
 U sretnome braku, našao je svome:
 Svu radost što mu je još nedostajala,

Ljubljena njegova Ljubica mu dala.
 S njom je naj srećnije provodio dane:
 Milina, dobrota andjeoska njena,
 Pa duševne njene osobine krasne.
 Osobito čari lepote joj bajne
 Na njegov uticahu tako blagotvorno
 Te mu činilo se da potpuno beše —
 Svladan ugodnošću neke sile tajne —
 Zaronjen u more miline beskrajne.
 Jest, lepota draga, Ljubica je mlada
 Blaženome žiću Carevu postala
 Sreća, zadovoljstvo, veselje i nada.

Kao što j' u ratu sav krvav i strašan
 Strahovito bio Turke i Madjare
 Tako j' u ljubavi nježan i prijazan
 Ljubio strastveno i sa mnogo žara

I ako u milju tome najvećemu,
 Car još ni u čemu i nikada nije
 Zapustio svoje poslove državne
 Već u svim stvarima dvanaest sati dnevno
 Prema domovini, prema rodu svome
 Dužnosti je svete vršio mu revno.
 Ta na ovom svetu svaka ljubav prava,
 Najplemenitija od svijuju čuvstava,
 Za rad čovekove sile povećava!

Jest, Car Jovan ljubi narod mu istinski,
 Za njegovu sreću brine se očinski,

A narod zahvalan u sreću svojemu
 Prema njemu ljubav podaničku goji.
 Posledica lepa te sloge uzorne
 U njegovoj celoj zemlji se opaža:
 Mirnim delovanjem njenih stanovnika,
 Ona je postala bogata i jaka,
 Ona svakim danom uglednija biva
 I svakim se danom sve lepše razvija.

Ali sreća duga retko se uživa!
 Cveće tiho raste, vihor ga ubija;
 Polje plod donosi, grad ga uništava;
 Ladja morem plovi, orkan je potapa;
 Države se grade, rat ih uništava:
 Sve se diže, stvara, ruši i razara.

Domovine lepe Careve su dani
 Tihi, vedri, lepi već prestali biti;
 Prema njoj leteći iz daljine plave
 Crni je oblaci, vaj! počinju kriti.
 Užas grozoviti svem svetu zadaju:
 Oni strahovite prosipaju munje,
 A od grmljavine sva se zemlja trese.

Vreme iskušenja već se približava.
 Države Careve dušmanin zakleti
 Još nezapamćeno silovitom vojskom
 Uništenjem zemlji njegovog se preti.

Boljućé od rana i od udaraca
 Što mu ih Car Jovan zadao nedavno

Zapolja, u svome besu nemoćnome,
 Bogom svemogućim zakleo se beše,
 Da mirovat neće na ovome svetu
 Dok se god krvavo Caru ne osveti
 Za dvostuku njemu sramotu nanetu.

Čim se od poraza oporavi svoga
 I ugled propali ponovo mu digne,
 Zapolja za vojnu spremati se stade
 Da zakletvu svoju čim brže izvrši.

Goreć od osvete, on odmah uzbuni
 Još uvek od rata Madjarsku krvavu;
 Silom nesmiljenom u smrt goni krutu
 Sve one junake koji srećom svojom
 Nakon sto bitaka ostali su živi!
 Domovine svoje on ubija nadu
 Zatirući kruto i nemilostivo
 Vlastite mu zemlje cvet mladeži lepe.
 A zašto to čini? — da se Caru sveti.
 O rate! nesreće mnoge začetniče,
 Koliko si ljudskih proguto žrtava?
 Kolike je uzrok nevolje i bede?
 Neka čovečanstvo mukotrpno kaže.
 Nekoliko gordih, moćnih zločinaca
 Tobom ravnodušno ceo svet zapale
 Tako da muževa, braća i otaca
 Ginu milijuni zbog tih zločinaca!

Sa svijju se strana nebrojena vojska

Oko Temišvara sakupljala stalno.
 Medjutim Zapolja naredbu izdade
 Da mu Mirko Cibak i Petar Perinji
 U kraljevski dvorac neodložno dodju.

Kada ti junaci pred lice mu stupe,
 Zapolja zapoved hitnu im izdade
 Da svu sakupljenu pokrenu im vojsku,
 Da Cara Jovana zemlje upropaste
 I da mu pred lice dotle se ne vrate
 Dok Cara ne smaknu il ga ne uhvate.

Po nalogu tome svoga gospodara,
 Vojskovodje svoje podigoše vojske
 I poput orkana što gradom se preti,
 U Jovana Cara zemlju provališe.

Na glas taj žalosni strah i uzrujanje
 Širom domovine Careva zavlada,
 Samo jedinoga Cara junačkoga
 Ni za tren još nije ostavila nada.
 Po svim krajevima zemlje mu prostrane
 On u boj pozove sve one junake
 Koji god oružje još nositi mogu.
 I tako sastavi dosta jaku vojsku
 Koju protiv svojih dušmana pokrene
 Da njihovo spreči brzo prodiranje.

Pokraj Sedija se dve protivne vojske
 Jedna prema drugoj blizu primakoše.

Po ravnici lepoj polja zelenoga
 Razapeše svoje čadorove bele.
 Na sve strane straže postaviše jake,
 Žurbom grozničavom dve sile ogromne
 Spremat se stadoše za bitku odlučnu.

Car Jovan pozove vojvode mu bojne
 Te zapoved strogu svima im izdade
 Kako će madjarsku potisnuti vojsku.
 Al' odjednom straža koban glas mu javi
 Da se prostivnička sveukupna vojska
 Za navalu opću, odsudnu razvija.

Po celom taboru Carevi junaci
 Za oružje svoje mašiše se bojno
 Te kao lavovi napred nasrnuše
 Da ustave silu brojnih protivnika.

Sa besom jednakim dve protivne vojske
 Sraziše se ljuto nasred polja ravna.
 Videć' tu grozotu smrt dojuri crna
 Da u boju primi žetvu joj obilnu:
 Hiljadama hrabrih, silnih ubojnika
 Ginu od studenog njenog zagrljaja.

Bitka se odsudna sve žešće razvija,
 Krv se na sve strane potocima lije:
 Petra Perenjia celokupna vojska
 Sa rikom užasnom u borbu se baci

Da naporom krajnim nadmoći joj jake
Potpuno potuče Careve junake.

Videć da Madjara sila bi ogromna
Po Carevu vojsku kobna mogla biti,
Deli Radić svoje povede hajduke
Te sa boka ljuto napade Madjare.

Jedva što spaziše Carevi junaci
Kako Deli Radić naletom si naglim
Najgušće redove madjarske prolama,
Klonule im ruke opet ojačaše
Te sa novom silom, s novim ogorčenjem
Zbunjene Madjare biti započese.
Najbesnija borba tada se raspali,
Bujica se krvi na sve lije strane;
Madjari koji su dosad napadali,
Sada se, očajno, napadnuti brane.
Al' već umorena borbom dugotrajnom
Otporna im sila sve slabija biva:
Najzad cela vojska Petra Perinjija
U neredu silnom uzmicati stade.
Kada Car pobedu vide mu sigurnu,
Sa još većim letom na dušmane jurnu
Te ih nemilice ruši, bije, seče.
Ali ta pobjeda beše kratkotrajna,
Jer Cibaka Mirka mnogobrojna vojska,
Koja u pričuvi dosada je bila,

Po raspadu vojske Petra Perinjija,
Na Jovana Cara s dve strane navali.

Dosad već umorni carevi junaci
Dočekaše svoje nove protivnike
I sa njima dvoboj poprimiše ljuti.
Al ko će toj sili odoleti moći?
Čete protivnika brojne i odmorne
Tako divljom silom bitku ponoviše
Da Careva vojska već ginuti stade,
Uz Cara, Vrlića i Jove Dolića,
Uz Rajka Čelnika i Deli Radića
Ostadoše samo još najbolji borci,
Od junačkih dela pravi čudotvorci.

Pokolj taj krvavi ljuto se produži.
Madžari nesreću, Slaveni se brane,
Najzad od dušmanske sile su ogromne
Slavenima rane poslednje zadane.
Kad Car, sav satrven od žalosti, vide
Da mu skoro cela izginula vojska,
On sa preostalim svojim junacima
Iz ljutoga boja natrag se povuče.

Videć da Car Jovan bojište napušta,
Junački Madžari vesele se jako,
Al' njega slediti ne smeju nikako,
Jer im već suviše on zadao jada,
Salomio grdno na tome bojištu
Najboljih boraca dvadeset hiljada.

PEVANJE DESETO.

Posle bitke kod Sedija. Car se brzo oporavi. Opsada Segedina⁵
Urota. Ubojica. Smrt Cara Jovana. Osveta Balinta Tereka.
Završetak.

Rat je čovečanstva neprijatelj glavni,
 Sve što vredna ruka čovekova stvara,
 Plamenom njegovim on u prah pretvara.
 Kad je rat za ljude zlo gore od sviju,
 Zašto ga baš ljudi večno ponavljaju?
 Često puta zloća donosi koristi.
 Ona je svakoga začetnica rata,
 A od njeg' koristi ko zapravo prima?
 Vaj pobjedjenima! a pobjednicima?
 Vaj i njima svima, jer ne opažaju
 Da više štetuju nego što primaju:
 Oni u besnilu svom silom se trude
 Da za slavu sramnu i za lažno blago
 Zatiru, tamane i to koga? — ljude.

Zapoljinu vojsku pobjeda joj slavna
 Kod Sedija grada vrlo skupo stoji.
 Carev pobjedilac može poput Pira
 Slavom ovenčanog kralja od Epira
 Uskliknuti bolno, da pobjeda takva

Mnogo više stoji nego li što vredi,
 Gospodar nemoćni krvavog ratišta,
 Mirko Cibak gleda propalu mu vojsku,
 Cibak neprestano misli i razmišlja
 Da mu j' uzaludno što Cara pobedi
 Kad ga, ko pobjednik, ne može da sledi.
 Sa bolom u duši sam sebi priznaje
 Da mu vojska nije već dovoljno jaka
 Da progonit' može crnoga junaka.

Al' ne samo tužan, bedan i zlovoljan,
 Ne može pobjede plodove da bere,
 Već još i vlastitoj domaji mu dragoj
 Porazu jednaki udarac zadade:
 Madjarska ostade gotovo bez ljudi.

Da bi svoje bedno popravio stanje,
 Cibak u Segedin s četama mu dodje
 Da u njemu nova primi pojačanja
 Za buduća svoja s Carem vojevanja.
 Konjanici bojni, tobdžije, pešaci
 U Segedin hite iz Madjarske cele,
 A Cibak u vojsci sve ih razvrstava,
 Grozničavo radi, priprema se živo
 Da u zgodno vreme na Cara navali.

Saznavši po svojim uhodama vernim
 Kakva od Madžara pogibelj mu preti,
 Car čekao nije da mu ona dodje
 Već je nastojao da j' onemogući.

On sabere brzo vojsku odabranu
 S kojom poput munje pod Segedin pade
 I sa sviju strana opkoli ga naglo
 Te ga sa svom silom opsedati stade.

Da j' grom udario iz neba vedroga
 Cibakovu vojsku nasred Segedina
 Ne bi zadao joj strah tako užasni
 Ko što joj ga vojska Careva zadala.
 Od navale nagle njegovih junaka
 Kao skamenjeni Madžari su bili.
 Oni već odavno mislili su mirno
 Da Car već daleko ispred njih se krije,
 A kad, gle, o čuda! čuda nevidjena!
 Od njih potučeni Car opet ih bije!

Al' u drugom času oni saberu se
 I grada svojega na obranu jure.
 Topovi zagrme da se zemlja tresе,
 Zaori se vika, vika do nebesa;
 Bubnjevi zatutnje, a trublje zatrube;
 Uzbune se vojske od te buke bojne.
 Borci, nadahnuti duhom ratobornim,
 Bez ikakva straha u smrt lete svoju:
 Sa svim besom bitka počinje krvava.
 Navale žestoke mrkih napadača
 Cibakova vojska odlučno suzbija;
 Ma da se Madžari najhrabrije brane,
 Opsada se grada sve žešće razvija.

Uvidevši Cibak, Terek i Perinji
 Da Carevoj sili odoleti neće,
 Nit će mirovati dokle god on živi.
 Oni u podlosti svojoj odlučiše
 Da Jovana Cara ubiju potajno.

Po tom nekog Vida pozvali su hitno,
 Kome je Car Jovan dobro poznat bio.
 Obećavši njemu nebrojeno blago,
 Oni su pakleni nalog mu izdali
 Da Jovana Cara makne s ovog sveta.

Kad je velo noći zemlju zastiralo
 I na svet najveća spustila se tama
 Što priliku kobnu zločincima daje
 Da njihov izvrše napad zasnovani,
 Vid vojničko svoje obuče odelo
 Kome slično nose Carevi junaci,
 Iz tvrdoga grada pažljivo izdaje
 Te prema taboru Carevu s' uputi.
 Vid plašljivo stupa, motri na sve strane,
 Zastaje, pohita, drhće, prisluškiva;
 Na svakom koraku strah hvata ga živi
 Da, vaj! ne naidje na Carevu stražu.
 Sve dalje i dalje Vid polako stupa,
 Što god dalje stupa sve više se boji;
 Uzdiše, kaje se, proklinje sam sebe
 Što će, vaj! za blago koga videt neće,
 Vlastitom krivicom izgubiti glavu.
 Savest ga užasno mori, uzrujava,

Već, želi, oh! želi da se u grad vrati
 Al' u svom očaju da natrag se krene
 Ni malo mu manja pogibelj ne preti,
 Madžari ga više ne bi prepoznali:
 On već mora, mora, svakako umreti,
 E pa neka bude sve što mora biti!
 On još ove noći Cara će ubiti,
 Pa zatim ne mari život izgubiti.
 I ohrabren time, pohita odvažno.
 Al' odjednom baklja iz kućice blize
 Na njega drhtave svoje zrake baci.
 Vid oprezno podje do prozora njena,
 Vešto, kradimice, pogleda unutra,
 Uzme pušku svoju pažljivo, lagano,
 Na prozorčić mali naperi je čvrsto,
 Puška mu zagrmi da se zemlja strese:
 Car Jovan u sobi smrtno ranjen pade.

Pogodjen u prsa metkom ubitačnim,
 Car u krvi svojoj onesvešten leži;
 Zalud prijatelji njegovi se trude
 Da ga, malaksalog, svesti mu povrate,
 Al' sve zaman, zaman; njemu spasa nema:
 Bled i nepomičan sa smrću se bori.

Nastade plač gorki, naricanje vajno,
 Al' da za taj udes čete ne doznadu,
 Od bola tronute, vojvode ga dadu
 Kolima u Tornjoš odvesti potajno.

U selu Tornjošu nameste ga lepo.
 Oko njeg lečnici stoje neprestano;
 Vidajué mu rane, brižljivo se trude
 Samo da mu život dragoceni spase.
 Al' zaman se trude! za Jovana Cara
 Na ovome svetü već opstanka nema:
 Udovi mu trudni sve više se hlade,
 Te on plemenitu dušu mu izdade.

Kao kada telo već ostavi duša,
 Ukočeno telo ne radi, ne stvara,
 Već se uništava, pepelom pretvara,
 Tako smrt Careva usmrti mu vojsku:
 On je za života duša bio njena,
 Al' s njime j' i ona u grob sahranjena.
 Jest, čim za umorstvo Carevo je znala,
 Ukupna mu vojska raspadat se stala;
 U potištenosti, bolu i očaju,
 Ona boriti se ne beše u stanju.
 Tako je država lepo zasnovana
 Iz temelja svoga bila uzdrmana,
 Jer smrt pokosi joj prvog pobornika
 Koji j' bio roda svoga prava dika:
 O kol'ko vladari mogu pridoneti
 Sreći il nesreći svojih podanika!

Kad je Terek za smrt Car Jovana dozn'o
 On sakupi svojih trista konjanika
 I prema Tornjošu ko mahnit pojuri.

Kad nije mogao na živome Caru
 Sad će na mrtvome mržnju da iskali.
 Lako Balint Terek do Tornjoša dodje,
 Jer Cara već nema da put mu zakrči,
 Dojuriv' u Tornjoš kao vihor silni,
 On u kuću prodre slavnog pokojnika,
 Na mrtvoga Cara ko tigar navali,
 Junačkom desnicom on sablju izvadi,
 Koja nikad nikog još posekla nije,
 I mrtvome Caru njom odrubi glavu,
 A telo mu celo grdno izmrevari,
 Sav sretan zbog ovog dela viteškoga
 On uze Carevu odsečenu glavu
 I prema Budimu s njome se uputi
 Da je mađarskome daruje vladaru.

Vladar u Budimu svečano ga prim,
 Te mu rečima se kraljevskim zahvali
 Za dar tako lepi, tako dragoceni.
 Po Zapolje kralja nalogu izdatom,
 U ime veselja kraljevine cele
 Zbog Careve sile konačne propasti,
 Svečanost narodna beše održana
 Po celoj Ugarskoj za tri puna dana.

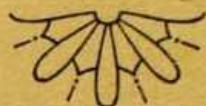
Po Jovana Cara nenadanoj smrti
 Država mu cela bila je rasuta,
 Narod je ponovo počeo da strada
 U nesreći krajnjoj i najvećoj bedi,

Samo još jedina ostala mu nada,
 Ona mu je bila u nevolji hrana,
 Uveravala ga za žalosnih dana
 Da će novim sjajem rodu slavenskome
 Uskrsnuti slava, slava zakopana.

Njegova ga nada prevarila nije,
 Na ruševinama četirvekovnima
 Gde se prostirala država mu slavna,
 Podigla se naša Vojvodina ravna:
 Ona j' po svršetku ljutoga trvenja
 Doživela doba svog oslobodjenja.

O vi domovine sinovi odani
 Koji uživete dar slobode zlatne,
 Setite se kobi na Marici hladnoj,
 Setite se sloma na Kosovu ravnom,
 Setite se ropstva hrabrih vam predaka,
 Znajte, dobro znajte, da svi ti udarci
 Samo zbog nesloge njegove vekovne
 Našemu narodu zadani su bili,
 O znajte da od vas i od vašeg rada
 Otadžbina dobru mnogomu se nada,
 Nemojte sijati zlo, mržnju otrovnu,
 Nemojte mraziti braću jednukrvnu,
 Već širite slogu, sklad i ljubav trajnu,
 Shvatite zvadaću dužnosti vam svete,
 Domovinu tako služiti vam nastojte

Da zahvale njene dostojni budete.
U primer se lepi Carev ugledajte:
On je sam državu sagradio ¹⁾ jaku,
Vi je, sagradjenu, rušiti ne dajte.

1) Razume se da samo njegovu državu.